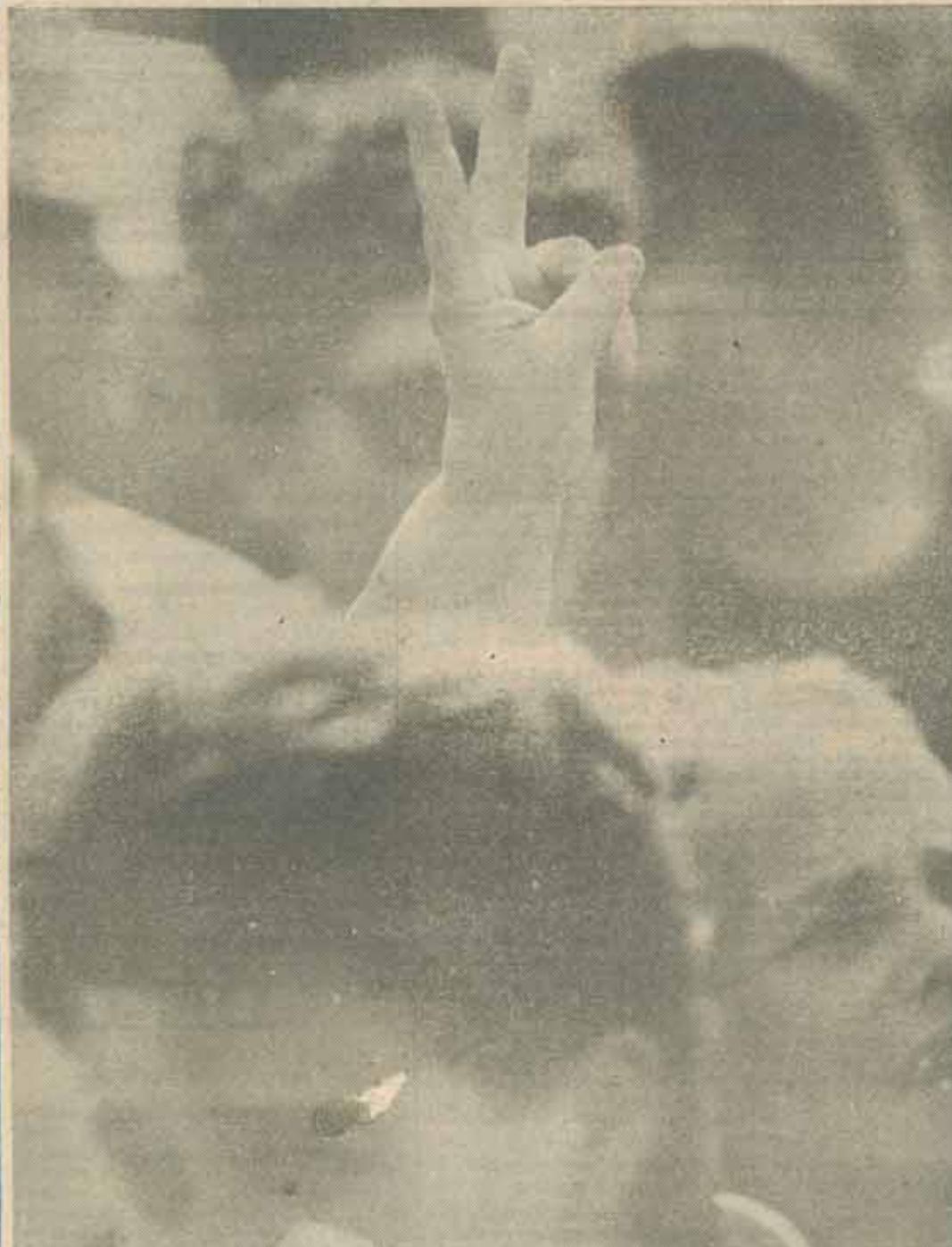

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 24 (74) • 21 IUNIE 1991

Fotografie de EMANUEL PÂRVU

Secretul democrației este în ultimă instanță un secret al proporțiilor și constă în înțelepciunea de a nu da nimănui o parte de putere atât de mare încât să poată naște ispita de a fi luată în întregime

Ana Blandiană

● Deportat pentru vina de a fi român (din memorile unei țărânci: ANIȚA NANDRIȘ)

● Doi prim-miniștri: o singură politică (interviuri paralele cu MIRCEA DRUC și VALERIU MURAVSCHI, realizate la Chișinău de ALINA MUNGIU)

● Dincoace de controversă – un interviu cu JEAN DANIEL, realizat de BOGDAN GHIU

...ȘI NUMĂRULUI VIITOR

● DOSARELE „22”. DIN ISTORIA REZistenței ANTICOMUNISTE. NESUPUNEREA ÎN MUNȚI – destăinuirile inedite ale combatanților și urmăritorilor.

DIN TITLURILE ACESTUI NUMĂR

DE LA EFECTE LA CAUZE

Scriu rândurile că urmează duminică seara, înaintea unei săptămâni ce se anunță agitată. Rigurile redacționale mă impiedică să aştept, obligându-mă să fac pronosticuri, să estimez, să aprobiez, pe scurt, să pariez. Prezentul este timpul voinei, al ocțunii. Viitorul, cel mai adesea, al utopiei, al dorințelor. Pentru un român care se vrea lucid aceasta este proba cea mai dificilă, decisivă și zice, de nevoie. Cineva poate că nici nu își dă prea bine seama: a deosebiti prezentul de viitor, doară de voință, pe „o puțină” de „ar fi bine”.

Astfel printre, să incerc să mă dezleg. S-o lău, deci, pe rînd. Săptămâna care a trecut a fost una de acumulări accelerale, de prunuri și averisamente. De fapt, a mai verbi în plural nu mai e adevarat. Purderea și risipirea lînd spre unitate. Constituirea Uniunii Confederală Noile este o realitate. Ea nu mai omenină să atace eficiența (nivelul salarialor, lipsa protecției și a asistenței sociale, penuria de materii prime, tehnologii, contracte etc.), ci, încă de la înființare, visătoare, fie și în partea, cauzele. Multimea de greve spontane sau insuflate pregătite, dezamorsate sau avortate, se răzbună. În locul unei multitudini intimplătoare, unitatea. Din rândurile – de tot felul – ale opoziției, sindicatele sunt singurele care cresc, singurele care, deocamdată, experimentă, încearcă și par a invăța din execuții. Un prim moare pas cîștișor mi se pare lepădarea de falso problemă, de prejudecata grevei politice în care putea reușise pînă acum să imbrodească sindicatele. Este foarte posibil și ca operația parlamentare în jurul „apolitismului” să fi fost lămuritoare. Încă de la constituire, cu o săptămână în urmă, UCN a propus/impus un „program de urgență” ce vizează demiterea guvernului, în frunte cu primul său ministru, și demiterea conducerii actuale a televiziunii și trucerea acestei instituții-pivot „sub control public”. Am văzut pe micul ecran cum aceste două cerințe, la care alternativa unică este greva generală, î-l au fost prezentate președintelui Iliescu. Nu ni s-a precizat dacă a existat și un răspuns din partea acestuia. Oricare ar fi urmarea imediată, pasul mi se pare hotăritor în sine. Pe lîngă depășirea, anularea falsei distincții politic/apolitic, unificarea mi se pare elementul cel mai important. La care se adaugă precizarea, concretizarea strictă a obiectivelor și alternativelor, ca și consolidația „incretismului” din trei economic, politic și moral. Va fi în sfîrșit translat acest nod gordian în care puterea ne-a tinut imobilizați? Vor fi, în sfîrșit, lucrurile puse în suita lor logică, în cowntul lor devenită și, în cazul nostru, atât de specifică în acest moment, după șesarea otocului prin anunțarea laterală, obicei, a unor alegeri legislative anticipate, care a dus la un neașteptat consensus spontan între opoziție și instituția preșidentială, guvernul se vede amenințat din toata parte, notabilă și, probabil, decisivă părindu-mi sa prezine o joasă, care nu amenință decât guvernul și dialoghează cu preșințile. În felul acesta, preșințele este în sfîrșit pus la treabă. Să-i vedem cum o să se descurce și monarhist, prin recurs la „stilul” binecunoscut, sau lucid? Va putea? Va fi lăsat? Dar guvernul cum va reacționa? Un prim răspuns: dl. Petre Roman și-a anunțat pentru săptămâna ce urmează o răîntă la Paris, urmînd să se înfînească cu nou să omolog francez, doamna Edith Cresson. Să li evolueze noi într-afîltă încît Iranul ultimelor zile să îl împinge în Franța lui Petre Roman? (A se citi și P.S.-ul. N. red.)

Tot ar fi ceea ceva mutare „punctului de fugă” în Europa. Dar și Petre Roman se pregătește să nu fie de făptă la cîndva în bine dirijată ce i-a fost anunțată. Ar putea să el demis în lîsă? Sau, cine să fie, se pregătesc acțiuni de reprimare a opoziției de masă, și seful guvernului va reuși să impună – la propriu – doi lejeri dintr-un loc? Neînd prezent, nu poate fi fără rezultat. Intorcindu-se, demite cova ministră implicați și astfel româniază și guvernul. Sau să fie domniașa un lucru pe care noi nu avem cum să-l stim, dar la care nu avem cum să nu ne așteptăm: că pur și simplu, ca de altă ori, n-o să se întâpte nimic, că istoria se va reproduce mecanic? Vom trăi și vom vedea. Cineva să avem?

BOGDAN GHIU

(Continuare în pag. 2)

Sunt cîteva locuri în România în care s-a sădit vremea bagajelor. Ce-i drept, ca trebuie să fi venit mai de mult. Coïncidență cu apropierea vacanței mari, a perioadei de concedii nu trebuie să ne amânească: în cîteva locuri să refer și vorba de concedieri. De exemplu. Stăpini absolvenți ai platourilor înalte încep să strîngă ce-ai agonișit — și nu e ușor lucru, căci agonizașa acestor vremuri de confuzie nu are cum fi puțină —, servitorii își chinuie conștiința cum să trădeze mai eleganți sau cum să rămână fideli pînă la capăt, primii de poalele carierelor de ecrane cadre rotitoare ale sefilor. O să așa, n-o să? Eu cred că, din toate punctele de vedere, așa ar trebui să fie lucrurile. E poate mai mult ca niciodată eazul. De aici înainte, istoria să ardoșe (o dată în plus) simplă pierdere de vreme, risipire pură. Despre această înlocuire la virf — cercuială insistentă, și poate cine să fie, chiar mai eficient ca oricând — s-ar cunechi să nu vorbim nici mică la prezent, că ar trebui. Viitorul nostru este deja de domeniu trecutului. Nu ar urma să se întâmple decât ceea ce de mult trebuie să se întâmple și numai „accidental” nu să se întâmple încă. Dar nu trăim noi într-o istorie paralelă, deviată?

Mă gîndesc spusin toate acestea mai ales la guvern și la conduceră — cu principiile ei cu tot — a televiziunii, de care atîrnă tot restul.

Pe încă actualii stăpini li puteau considera de domeniu trecutului. Părăsind securitatea (dar nare le vor părăsi cu adevărat sau le vor lăsa și ei?), nu are de ce să le para rău. Au făcut tot ce-ai putut. Au fost mai coerjeni în acțiunile lor decât o apă curgătoare. Au fost perfecti. Nu au ce să-si reproșeze.

Filmul intitulat Iunie 1990 — 72 de ore, prezentat pe 13 iunie 1991, cu scopul afișat, alb pe negru, „să remănească, nu să explice”, nu pot să spun că m-a surprins. La ce altceva ne-am fi putut aștepta? E puterea actuală capabilă, în genere, și de „altceva” decât nu-a ostentat să ne arate? Așa că, o dată în plus, am văzut că nimic nu-i rezistă, nici măcar timpul. În mintea celor de sus nu a trecut anul care a trecut. Prin felul în care a fost conceput, filmul cu pricina a dat la iveaua dicției față de orice distanță, față de posibilitățile orientărilor evaluații în apreciere, în înțelegere. Luptându-se cu evidențele, în „opozitie” absolută față de realitate, televiziunile nici nu avea cum să-și propună să explică, să ofere o perspectivă. Urmărand să „remănească”, ea ne-a oferit o retrăire în direct, o aducere în prezent, o anuarie a unui devenire ce apăsa pe umerii puterii. La un alt nivel, între evenimentele de acum un an și filmul despre ele de acum este o continuitate directă, „firul roșu” al minciunii. S-o fi destrămat el, steagul cel roșu, dar firele împinsele lumea. Alegeră mutualismul, puterea a vorbit mai clar decât se putea imagina: prin monajă și decupare de imagini; incercând nu să lămuască — deși ora de ajuns să reconoscă —, ci, în continuare, să incite. Din totalul de aproape o oră, 45 de minute au fost dedicate zilei de 13 iunie. Mă așteptam,

Filmările aparțin, evident, „organelor”: „nu mai da în ei, ca să poată filma” să-a putut anși în un moment dat. Minerii nu au fost arătați în amplearea acțiunilor lor; camera video patronează în sedii parțiale gata devastate, poate chiar pe 13, de „legionari”. Dar chiar și în aceste condiții vițregle, enigmatică zi de 13 iunie confirmă multe din concluziile avansate, de pildă, de Raportul G.D.S. De exemplu, inutilitatea și spectaculositatea gratuită a spargerilor și incendiilor, profesionalismul în pantării albi ai autorilor lor. Apoi, poliția neamenință

tre realitate și comunicările oficiale. Tot astfel, să-a putut vedea cu ochii liber că nu a existat, contrar celor afirmări de Ion Iliescu, nici un fel de organizare, ci, din contră, un imens haos, că, adică, organizarea a fost de partea „colorați”, că, de parte de a fi fost proprietatea lui acționari, omul de pe stradă a fost un obiect ușor modelabil. Că, în aceste condiții, minerii au venit degeaba, cind nu mai era — dacă fusese vreo elipsă — nici un pericol. Nici minerii însăși, de fapt, nu au putut explica cu precizie de ce au venit. Singurul răspuns este mai mult decât nu e cap de acuzare: „am văzut la televizor”. La fel ca și filmul de anul trecut, dovedind că nimic nu există dacă nu este arătat la televizor și că nu este perceput decât așa cum e arătat. Că există numai prin și pentru televiziune.

Filmul are ca autori declarati o enigmatică „Media Pro” și abia în al doilea rînd Televiziunea Română, ea ce constituie o încercare de punere la adăpost, dar și o senzație, datorită acceptării de a difuza asemenea „material”. And pentru prima oară de această probabilă inexistentă „Media Pro”, care este evident că nu avea cum să fie contra, dar nici pentru adevar. Declărându-și partizanatul disponibil, s-ar putea, totuși, ca sub laしがnescul pro să se ascundă numele primului-ministrului Petre Roman. Cine poate să? Subtilitățile lingvistice sunt la ele acasă, se stie, pe culorile cotite ale puterii. Că o să vorba, așa cum afirmă „România liberă”, de numiul Adrian Sirbu sau de altcineva, ce mai contează. Pelicula cu pricina ilustrează și incununarea un stil și o operă — a unei televiziuni și a unei puteri — dincolo de care nu mai poate urma decât desertul prihigiei sau pustiul moral al unei întregi țări. Ar fi pacat, însă, pentru toți. Perfecționarea este ireceptabilă. Cu sentimentul datoriei implinești — față de cine, se va afla —, ducind la desăvârsire rău începul cu peste un an în urmă, ca mal poate urma nu mai e decât schimbarea. Una de paradigmă, de stil, deci de numen. Pe dl. Răzvan Theodorescu îl aşteptăm în alte posturi. Experiența dobândită la conduceră televiziuni îl recomandă pentru misiuni planetare. Adio! V-am putut admira și ca actor, ce-si mai poate dori un om de la viață? Ați aflat absolut. Demisia dvs. este, moralmente, de ordinul trecutului. Ce mai contează că noi nu ne-am trăit nici trecutul? El tot trecut râmine.

Să închei, totuși, cu un moment emoționant, „de suflare”, din finalul celebrei emisiuni „7×7”: cîrdul de pioneri, căzora nu le lipsea decât eravătoare roșie cu tricolor, „atacând” cu flori statuia plăcintă de convenționalism goale a poetului Mihai Eminescu.

Si o întrebare. In cadrul emisiunii „In fața națiunii — partidele politice”, de fiecare dată F.S.N., Cu viațoare generie de mai mult? Si după ce criterii, imediat după F.S.N., P.U.N.R., Inaintea P.N.T.-C.D., P.N.L., U.D.M.R.? Întrebarea e pur retorică. Răspunsul ne înconjură din toate pările.

BOGDAN GHIU

OCHIUL DE LEVN SENTIMENTUL DATORIEI ÎMPLINITE

care, după ce șarjează decisiv, se retrag inexplicabil, străgind după ei, ghidind masa dezordonată. Sau absențismul armatei, calmul ei. Sau diversii civili în adidași și jachete sport, scurtele bătăi și urmăriți între civili și ochii armatei. Întinerirea de la televiziune. Prin urmare, poliția a fugit după ce a provocat, a întreținut și a orientat, iar armata a retras după ce a asistat: cum să nu chemi minerii, care sănă dețină drumul? Pentru 13 iunie, filmările sunt insistente, exhaustive. Pe 14 și 15 au mai putut sau nu au mai vrut să filmeze? Sau au filmat dar nu mai au interesul să arate? Unde sunt devastările de la Universitate și Arhitectură? Dar scenele de la Magurele? Practicarea „amisurilor eloovențe” își arată, încă o dată, dar la superlativ, dobul tăis: puterea nu are cum să se ascundă: ea se arată, de fapt se vede în vîtag mai ales prin ce ascunde. Elovența pe care vrea să o construiască prin omisiuni vinovate îl se întoarce împotriva. În gurile filmului cu pricina săia, satisfăcută de sine, minciuna puterii, esența ei. Dar chiar și în aceste condiții de continuare „subtilă” a violenței, adevărurile nu au putut scăpa celui subitor de adevăr. Nu a putut trece neobservată contradicția din-

IN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ

Împăciuitorii și neîmpăcații

Declarația domnului ministrul Dîjmănescu cu privire la alegerile anticipate au accelerat brusc pulsul organismului politic. Discursul său de la televiziune a fost contus cu premeditare, ferindu-se să spună în față unui public negreagă că Occidentul refuză să ne mai ajute pînă când nu vom avea o Constituție democratică, o legislație în domeniul economicului compatibil cu ceea cea vest-europenă și un Parlament în care să fie reprezentate corect toate forțele politice. Precizia domnului ministru este înțeleasă. Opinia publică poate fi ușor deținută că o minoritate națională plină de resentimente față de un Occident egoist și discriminatoriu. Primul pas l-a făcut însuși președintele țării care a declarat în recentă conferință de presă că este momentul să ne distanțăm de unul plocoșin în față curților occidentale. Cu alte cuvinte, dacă ei nu ne vor, așa cum suntem, le vom întoarce spațele cu demnitate și ne vom cultiva sfârșita și valoarea națională. (S)ă ortodoxia, am adăuga, care a devenit un curios instrument de propagandă anti-occidentală, prin vestirea prozelitismului catolic).

In Parlament reacția a fost promptă. Domnul Alexandru Bărlădeanu, liderul conservator, a dezavut pe domnul Dîjmănescu și a cerut Guvernului să-si precizeze poziția. Reacția său, care intrunește pe senatori și deputați în Adunarea Constituantă, a fost, cum ne așteptam de altminteri, pozitivă. Pentru foarte mulți, întoarcerea la vechile ocupări, în condițiile acestea de instabilitate economică, somaj și inflație crescătoare ar echivala cu o dramă. Noul salorii ale deputaților și senatorilor se vor fixa, se pare, între 24 și 28.000 de lei, și puțini ar fi același gata să pună interesele naționale înaintea securității personale. Atât doar că nu ei sunt în măsură să decidă. Conform Legii electorale, Parlamentul poate și diuzașă de președintele țării și de președintii celor două Camere. Iar triumviratul Iliescu — Marian — Bărlădeanu să pronunță.

Lech Walesa a amenințat de curind că va dizolvă Dieta, Camara înșelătoare a Parlamentului dacă nu va adopta un proiect legislativ pe care l-a promis poporului. Președintele nostru, în schimb, pare să nu mai elibere nici un program politic și se mulțumește să surdă împăciuitor, solidar cu blocul F.S.N., care nu vrea să renunțe înainte de termen.

Despre retragerea opoziției nici nu mai poate fi vorba. Odînată a fost, chipurile, prea devreme, iar acum este prea tîrziu. Se vorbește despre o finanțare a partidelor reprezentate în Parlament pentru proxima campanie electorală:

13 iunie) evocă scrierea profesorului Gh. Calciu, apărută în revista noastră (și și în Express în varianta integrală) — și alege de acolo ce-i place, adică mistificarea domnului L. V. Sandulescu, iar ce-ni place pună sub semnul adjecțiunii verde cu simbolismul său politic reactualizat. Preotul Calciu este încă verde, bucuria răutătoare, aproape verde, abjecta deținută a unor idei este verde. Si așa mai departe într-un delir verbal din care a dispărut orice prudentă și bunul simt și a ratării discursivee. F.S.N.-ul păstrează încă față de momentul 13—15 iunie un acut sentiment de viață și reacționare și cu violență (ărășii) ori de cîte ori i se adue aminte erorile din trecut.

Dacă din Parlament nu mai pleacă nimic, pleacă în schimb din grupul parlamentar F.S.N. După grupul F.S.N., 20 Mai, care a sporit la 18 deputați, schimbându-și numele în grupul de uniune social democrat, a venit rîndul domnului Claudiu Iordache și face publică o despărțire care se prefigurase încă de la gestul său din balconul Operei timișoreană. Lider al Frontului Salvației Naționale cu cîteva luni în urmă, își depune acum demisia acuzind partidul de a fi devenit: „tot mai deșărat de suferințele publice, tot mai distanțat, tot mai — ”, tot mai puțin transparent“.

Fostul lider al Frontului încearcă să-si refacă capitalul politic răspîndînd printre o perioadă de apăție și prin cîteva gesturi pripite. Moțiunea referitoare la publicarea dosarelor Securității a fost primul pas. A urmat al doilea, cei primi care declară că sprijină interesele confederațiilor sindicale. Rămine de văzut dacă va convinge și dacă va fi ales și dină viitoare. E momentul în care la noi se constituie o nouă clasă politică, cu alte competențe și criterii de acces, și în care cei hotărîti se străduiesc de pe acum să se includă.

HORÂTU PEPINE

ANUNȚ

- Un grup de scriitori din Basarabia, care ne-au vizitat la redacție ne informeză că se pot contacta prin Rompressifatelia abonamente lo următoarele publicații din Moldova de pe strada Prut :
- Glasul noștrui (săptămînol)
- Stofă Țării (cotidian)
- Literatură și Artă (săptămînol)
- Terra (săptămînol)
- Curierul de seară (cotidian)
- Basarabia (lunar)

DE LA

(Urmare din pag. 1)

că, în cîteva aceste procese de accelerare, densificare și concentrare, dovind o limpare prin care sindicatele se instituie, în slăbit, ca model al opoziției propriu-zise politice, luându-i-o o cetea inoxantă și că mitingul de comemorare al celor ... zile fatale din iunie nu a fost ce ne-am fi așteptat să fie. Etapa lui „Jos comunismul!” pare să fi trecut. Mitingul din Piața Unirii a fost mai mult sau mai puțin neglijent organizat. Politic, se pare că studenții — care se dovedește că au imprimat nota inconfundabilă a Pieții Universității de anul trecut, ireproductibilă anul acesta, fără ei — au predat statuluncilor, masei de „oameni ai muncii”. Nu ne putem permite „luxul melancoliei”; istoria îl elimină pe nostalgici. Piața Universității „dispare” o să cum dispare orice sămânță: metamorfozindu-se și înmulțindu-se. Oare chiar am ieșit din blocaj? Urmărand programul de lucru al președintelui Iliescu pe cele trei zile — 13, 14, 15 —, trecerea aceasta de la vechi la nou, de la doar înaintă la vîntă, de la ideal la acțiune se

PANEUROPA

In perioada 24-25 iunie a.c. o delegație a Organizației PANEUROPA va efectua o vizită în București.

Delegația este compusă din dr. Walburga von Habsburg, vicepreședinte Hans-Christoph Bonfert și prof. Horio Dinu Nicolaescu, reprezentanți ai filialei germane a organizației.

In ziua de 24 iunie la orele 19, în sala George Enescu a Academiei de Muzică din București, doamna Walburga von Habsburg va ține o conferință în care se va referi pe larg la scopurile organizației PANEUROPA. După conferință va putea fi audiat un scurt recital susținut de tineri muzicieni români. Cei interesați sunt invitați să participe.

Religie și putere

Nihilismul și destinul civilizației occidentale

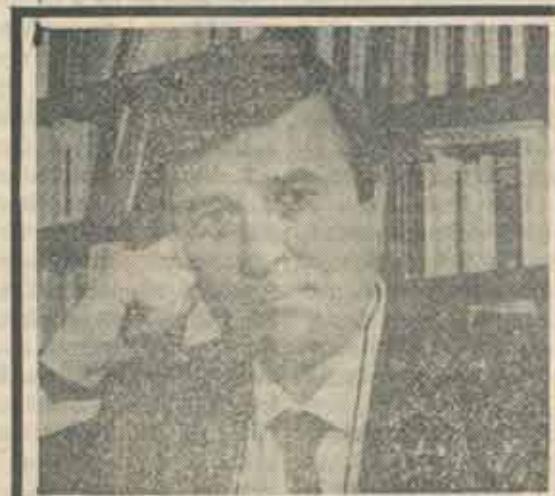
De la originile riturilor umane la antinomism

(...) Scopul investigației noastre este acela de a identifica aspectele comune religiei și puterii. Am precizat că riturile au o îndelungată filogeneză ce însă nu se înțelege în aproape procesul de umanizare. După cum s-a văzut, riturile sunt importante, în mod indiscutabil, pentru culturile pseudo-specific. Am mai operat și distincția între riturile „integrative”, care ajută individul să se insereze în cultura grupului din care face parte, și riturile „compensatorii” care îngăduie individului să nu se simtă prea strivit de normele culturii sale. În legătură cu această ultimă categorie de rituri, am observat că acestea pun omului de stîrjă o nouă problemă: aceea a indivizilor creatori de cultură, a „specialiștilor în ale sacralului”. Un individ în stare să creeze nu stă pe același plan cu cel care este supus normalor culturii sale. „A crea” înseamnă în același timp să și „transcenză” acel ceva în fața căruia te arăți creator, deci față de propria cultură. A transcend ceva înseamnă, într-un fel, să fii liber față de lucrul transcen. Astfel am ajuns și la fenomenul de antinomism care este libertate față de norme și, mai mult, este o atitudine contrară normalor. Înfringindu-le, antinomismul demonstrează caducitatea normalor.

Decarece din demonstrația de mai sus rezultă că „puterea” este constantă, putem acum să reparcurgem, pe scurt, metamorfoza pe care aceasta a suportat-o: puterea a fost cea care, sub forma instictului agresiv și în concurență cu alte instințe, a instituit riturile în lumea animală și tot puterea a fost cea care, în culturile pseudospecifice, a creat normele rigide de conviețuire și, în același timp, a prevăzut un mod ritual de a se debarasa de aceste norme. În cele din urmă, aceeași putere care a înălțat libertatea individuală, anulin-
du-se pe sine prin acest act, a găsit un mod de a nega negația prin fenomenul antinomismului care reprezintă, în fond, o maximă creștere a puterii (înțelesă în sens subiectiv), și căreia îl corespunde un minimum de constrângere normativă. În această dialectică a puterii care se distrugă prin trecerea de la subiectiv la obiectiv și se reaffirmă în distrugerea legilor prin acțiunea individualului, este cuprins un factor esențial pe care nu-l putem neglija: nihilismul. Înainte, totuși, de a trece la analizarea acestui nou și relevant fenomen, să ne opriu înăuntrul unui moment asupra unui fenomen pe care l-am numit putere.

Va fi astfel ușor de observat că semnificația pe care

Ioan Petru Culianu

I-o atribuim este tocmai contrariul celei atribuite de către M. Augé și de către cea mai mare parte dintre sociologii care se ocupă de subiect. Într-adevăr, în timp ce pentru ei „puterea” este o realitate care s-a obiectivat în instituții, pentru noi aceasta este, în primul rînd, o realitate subiectivă, experimentabilă de către orice individ. Deci, maximum de putere, în sens obiectiv, coincide cu minimum de putere în sens subiectiv; și viceversa. În așa fel încât cel care înfringe puterea obiectivă experimentează, înințușit acul înfringerii, un maxim de putere subiectivă. Acest fapt este esențial pentru toată demonstrația de mai sus, dacă nu este înțeles în mod corect, poate duce la eroarea luministă care consideră, în cel mai fericit caz, că interesul privat poate coincide cu cel public. În realitate lucrurile sunt mult mai complicate, pentru că, cercetările în domeniul antropologiei politice, de care ne vom ocupa în cele ce urmează, par să demonstreze că unicul caz în care, cele două interese coincid cu adevărat este acela în care, ca să spunem așa, interesul public este interesat să se distrugă.

Dacă în practica individuală și în cea socială există diferite tipuri de distrugere, care se servesc de mijloace diverse, cultura nu dispune, în general, decit de un singur mijloc: nihilismul. Orice cultură, pentru a opera astfel, operează mai întîi o distrugere de gradul întîi a subiectivității individuale prin activitatea unei puteri obiective, aceea a normalor. Individul își ia revanșă asupra acestor impunerii prin distrugerea puterii obiective și își afirmă din nou puterea subiectivă prin antinomism. Instrumentul antinomismului, în măsură în care acesta este negație a normalor și nu numai afirmare a puterii, este nihilismul.

Cind se vorbește despre nihilism, se au, în general, în vedere ideologii secolului XIX care au pus în discuție valori sociale deosebite sau, în cazul lui Nietzsche, toate valorile, prin care trebuie să înțelegem nu atât conceptul de „valoare” ca atare, cât valorile civilizației occidentale. Dar, pentru Nietzsche, valorile criticabile și substituibile ale civilizației occidentale erau reprezentate de tradiția platonico-creștină, în care filozoful vedea, de altfel, un profund nihilism. Nihilismul nietzschian se prezinta, în intenția ideatorului său, ca un instrument conceput să distrugă o altă formă de nihilism. Această echivalență a termenului „nihilism” aplicabilă în contextele diferențe cu semnificații diferențe este cuprinsă în esența acestui instrument cultural. și deci, dacă se

căută o trăsătură comună a tuturor nihilismelor particolare, aceasta rezidă în reducerea la nimic nu numai a unui sistem cultural, dar și a tot ceea ce într-un sistem dat poate asigura supraviețuirea lumii în care se află. O formă specială de nihilism este reprezentată de dualismul religios, mai ales de dualismul care consideră corpul sau lumea în întregimea sa ca pe ceva esențialmente decăzut, corupt, malign. În acest sens, judecata asupra corpului și asupra lumii poate varia de la un „aproape nici” la un „nimic absolut”, care înseamnă o pură privare de ființă. Cind se vorbește, de altfel, despre „nihilism religios”, se înțelege că este vorba de dualismul prezent în gnosticism, maniheism, bogomilism, catarism, în unele curente ale cabalei (Scholem, 1977).

În analiza sentinței nietzschene, conform căreia „Dumnezeu a murit”, Martin Heidegger a lăsat să se întrevadă că destinul culturii occidentale prezintă o trăsătură deosebită în raport cu celelalte culturi: destinul Occidentalul s-ar identifica cu însuși nihilismul. În al doilea rînd un astfel de destin ar exercita o influență covîrșitoare asupra tuturor culturilor, în sensul că le-ar atrage inexorabil în orbita sa. (Heidegger, 1968, pag. 191 și urm.). Toate acestea ar putea fi adevărate, dar nu pot fi acceptate fără o cercetare aprofundată. De aceea ar trebui să răspundem mai întîi la întrebarea: se manifestă nihilismul ca forță fatală numai în interiorul culturii occidentale? A doua întrebare la care ar trebui să răspundem ar fi următoarea: este adevărat că nihilismul reprezintă destinul culturii occidentale?

Fragmente în traducerea
MAREI CHIRITESCU

OUT OF THIS WORLD

Otherworldly Journeys from Gilgamesh to Albert Einstein

I. P. COULIANO
Foreword by LAWRENCE E. SULLIVAN

Price: \$21.00 paperbuck original
Format: 9 1/4 x 6 1/4, 240 pages
Pub. Date: June 26, 1991
LCI: 90-33866
ISBN: 0-87223-448-7

Sherman Publications, Inc.
Hancock Hall
300 Massachusetts Avenue
Boston, MA 02115

Distributed by Random House

Please send two free sheets of my review or manuscript

Contact: Joseph

*Ca slug și multumesc
pentru sprijinul său
București 22.1.1991*

OUT OF THIS WORLD

21 mai 1991

Chirap

Dedicăție pe cartea trimisă în ziua de 21 mai, ziua cînd Ioan Petru Culianu a fost împușcat, la orele 13.

EFFECTE LA CAUZE

Pute observa cu claritate: pe 13 și pe 14, președintele a lipsit, ca și pe 20 mai. Atunci a fost la Tg. Mureș, acum s-a „refugiat” la Tulcea și Sulina. Dar pe 15 a fost adus adus la realitate, fiind nevoie să primească delegația UCN, care i-a comunicat ce avea de comunicat.

Am lăsat intenționat la urmă „incidentul” colaborării inedite – păcate, cine să fie, doar o confirmare publică a unor realități existente – dintre F.S.N. și P.N.L. Povestea fondurilor americane care ar fi ajuns unde nu trebuia, adică la „loala opoziție” a fost prompt speculată de F.S.N. și de presa subordonată acestuia pentru a culpa babilor și o „puscă cu botul pe lobu” Alianța Civică și, în general, opoziția intelectuală neînreglementată parlamentar. Dincolo de caracterul penibil, jalnic, sfidător cu care ne-am obisnuit pînă la săturare, ce s-ar putea spune? Că este majoritatea, cit și opoziția „adevărată”, „legală” par a se teme de Alianța Civică, mai ales de cind aceasta a lăsat decizia – congresul extraordinar va avea loc în curînd – de o „emană” un partid politic. Că puterea se teme înainte de orice de unitate, că iluzorului „front” tocmai de fronturi autentice li e frică.

F.S.N. încearcă să strice legătura dintre partidele istorice și A.C. înainte ca majorul să devină un lăptiș înțepit. și că, în urma urmei, precum deosebitii teroriști care, se știe, „trăg din orice poziție”, cea mai bună opărare este atacul: lumina nefavorabilă în care puterea nu avea cum să nu apără în zilele de 13–15 trebuie risipită, contrabalanșată. Situația trebuie echilibrată prin orice mijloace. Fară să vrea – dar cine poate să nu precizeze? – opoziția parlamentară i-a servit majorității exact materialul de care aceasta avea nevoie. Nu mă îndoiesc că și fară acest serviciu, tot ar fi reușit să „jeasă” ea ceea.

Dar, surpriză! Închisă în jocul ei strîmt, puterea se vede omeninătă cum și de unde nu se aștepta: altfel și din altă direcție. Istoria pare că și schimbă regulile, actorii. Pe scenă publică se anunță o nouă premieră: greva generală cu obiective politice.

Își va primeni istoria revoluției noastre motorul? Altfel spus, se va întimpla ceva? Trecutul descurajător ne-ar îndemna să răspundem că nu, nu se va întimpla nimic, sau că dacă o să se întimplă, totuși, ceva, va fi din nou urit, rău, mon-

struos. Reacțiile puterii la contestația activă sunt în același timp imprevizibile și banale, simplu recurs la metodă. Nu ojuje doar să dorim binele, trebuie să-i să vom. Celor ce doar așteaptă nu le e sorit decit răul și mai-răul. De aceea nici nu mai vreau să pariez, să dau cu presupusul, să aștept. Nu am ce așteptă. Vîntul e dejas de domeniul trecutului. Istoria e imprevizibilă numai în amănunte, în cantitate. Nu trebuie uitat: ceea ce trebuie să se întimplă să-a întimplat dejas. Si nici măcar nu-i o tragedie, vreau lăptiș din comun: o plecare de la putere, o cedare a locului face parte din firescul democraților. Lăptiș vîntul cumva pe recent demisul Michel Rocard răpus, disfuz sau apelind la mijloace extreme olunii cind i s-a cerut demisia? Nici gind. Se va putea pregăti în liniste și puritate politică în afara cercului puterii, să candideze la președinție. E drept că acel ce i-a cerut demisia a fost Mitterrand, președinte republicii. În atribuțiile unui președinte intră și aceasta. O va experimenta oare Ion Iliescu? Căci, în urma urmei, ce președinte și, în general, ce om e acela care nu se folosește – cu atât mai mult impins de nevoie – de tot ce-i stă la îndemnă? Necontestat direct, dimpotrivă, confirmat ca președinte în exercițiu ce se află prin opere la prerogativele ce-i

revin, președintele Iliescu va fi nevoit să-și arate dimensiunile și natura puterii. În orice moment, contestația îl poate înscrive pe listele sale.

Adorul este că ei, unul, obiașă așteptă să fie schimbate „fîntele”. Dar, pînă uno-alta, întrebarea e, acum, duminică noaptea: vo li sămăcă guvernul Petru Roman sau va fi nevoie de gravă generație? Sau, cino șiție (totul e cu puțină), nici-nici?

BOGDAN GHIU

POST SCRIPTUM. Prima „răspunsuri” parțiale ale puterii la somântile realității nu se întîrziă să opere. Astfel, primul ministru pare că și pierdut controlul exclusiv asupra proprii „agende de lucru”. „Cineva” a îndrăznit să „gomeze” excursia la Paris, lăsind în paginile agendaș o „încărcătură” nemumită, dar ușor de bănuit. În același timp, săt semne că echipa guvernamentală lucrează din greu și la relansarea solismului cu „illegalitatea” grevelor cu scop politic, încercând să-i închidă pe sindicaliști în cercul vicios al „legalității”. Vom rămîne care fără mulțiori? Li se vor putea desface citoro milioane de oameni contractele de muncă? Oricum, „oamenii de la Minolta” de pe lîngă Guvern par să incerce, iar să tragă istoria la Xerox...

ACENTE

Victor Ivanovici

● Nesupunerea civilă

Dacă este adevărat că indicele formal al libertăților unei colectivități este dat de cadrul instituțional care le garantează, nivelul real și funcțional al acestora este o rezultată între tendința inherentă Puterii de a le restringe și gradul de maturitate al cetățenilor, singurul îndrăguitor să le exercite și mai ales să le apere. Aceasta este cimpul specific de acțiune al societății civile, care se întinde între o minimă și o maximă dincolo de care domnește abuzul.

Un principiu pe care niciodată nu-l vom sublinia îndeajuns ne învăță că pentru a fi cu adevărat liberi trebuie să fim robii legilor. Însă acest principiu – fără de care omul ar fi luptă pentru om – nu și relevă cu adevărat sensul deficit în corelație cu acela – fără de care n-am fi deficit o la cheremul lupilor Puterii – ce statuează dreptul și datoria noastră de a ne împotrivi legilor nedrepte.

Antichitatea, bunăoară, ne oferă un caz de asumare „pînă-n pînzele albe” a minimelor, atunci cînd Socrate preferă să bea cucută – deși i se oferise opțiunea exilului sau a evadării –, sub cuvînt că înțelegul datorează supunere chiar unei reale norme a Cetății, pentru a demonstra cetățeanului că trebuie să le respecte pe cele bune. Există un eroism în această poziție, dar și o vinovată abdicare, în care deslușim în germen religia ori superstiția infallibilității Statului, ca un fel de entelechiie situată deasupra Individelor ce îl compun, adică una dintre posibilele surse ale totalitarismelor moderne. Tot în Antichitatea greacă aflăm însă și exemplul unui eroism de semn contrar, la Antigona lui Sofocle, fragila fecioară ce desfide atotputernicia Statului în numele unei moralități mai adânci și al unui civism dator în primul rînd față de dreptate.

În lumea anglo-saxonă tradiția Antigoanei a primit numele de Civil Disobedience („Nesupunerea Civilă”). Este vorba de o „forjă linistită” cu un enorm potențial revoluționar, și în același timp de o funcțiune inseparabilă împreună cu geneza și structura societăților democratice. Nu împărat două mari națiuni moderne s-au născut din – și sub semnul – acestei nesupunerii. Refuzul colonilor din Lumea Nouă de a plăti taxele arbitrate prin care Metropola urmărea să-și asigure monopolul exportului de ceai a marcat începutul constituiri Statelor Unite ale Americii. Mahatma Gandhi, sfîntul laic având drept simbol și unică armă virțeință, a umilit truful unui imperiu și a trezit un imens popor la împotrivirea pașnică din care s-a încheiat India independentă (adică o țară ce rămîne, în cluda uriașelor ei probleme, o democrație de învidiat în contextul asiatic).

Ceauți și virțeință: lată două embleme ce pot părea din cauă afară de umile ori prozaice doar acelora care confundă eroismul cu ostentiația exhibiționistă și revoluția cu infatuația lirică (așa cum, în cheie tragicomică și cu neînțrecută finețe, a demonstrat-o Milan Kundera, în „Viața e în altă parte”). Numai excesul, a-nomia sănătatea și spectaculoase, iar expresia lor politică este nemăsura ce se cheamă tiranie: democrația este discretă, banală, chiar mediacră pentru unii, căci la limită ea se identifică – val că de mult am uitat-o! – cu normalitatea.

Nesupunerea civilă este o reacție de

apărare a normalității. În situații anormale: atunci cînd puterea legitimează și/sau legiferează arbitrar, fătă de ce ea este una dintre cele mai importante funcții ale societății civile. Printr-însă, suveranitatea populară (care, în statul modern, din rațiuni funcționale, este delegată Institutelor) se întoarce la popor spre a deveni izvorul adevărătoarei legalități și legitimității, un act necesar de corecție care este o nouă înțemelire a instituționalității. (Să fiindcă mai înainte a venit vorba despre Grecia, în Constituția actuală a acestor țări există un admirabil articol – numărul 114 – în baza căruia, pentru aplicarea și apărarea Legii Fundamentale, garant este făcut patriotismul tuturor elenilor.)

După cincizeci de ani de comunism, societății civile din România îl este dat să se constituie în opozitionă față de o „democrație originală” care, prin însuși faptul că nutrește atare ambiții, își trădează voiația de a continua anormalitatea totalitară. În aceste condiții, este evident că

8 al Proclamației de la Timișoara), cînd în Parlamentul țării au pătruns figuri de-a dreptul interlope, împotrivirea activă la încercarea lor de a se pune la adăpost prin tăcerea înfricoșătoare complice a presei, de a impune acesteia regula mafiotă numită „omerta”, este o adeverătoare operațiune de igienă socială a cărei necesitate nu mai trebuie demonstrată.

2-A doua este monstruoasa lege prin care se privează de cetățenia română pe acela care, aflat în străinătate, își „defălmează țara” (citește pe cel ce ar înădrăznii să semnalizeze comunității internaționale sau oricărora altă instanță ale omenirii civilizate abuzurile și/sau crimele Stăpînirii și/sau ceară sancționarea lor). Înspărtită de aceeași dorință de impunitate, și reflectând aceeași „ereditate încărcată” a Puterii, legea este destinată intimidării și neutralizării emigrației care, bună-reea (și sănătatea de bine plasat pentru a rămîne departe de orice tentație de a idealiza diaspora românească), este totuși singurul segment al comunității naționale ce are o experiență nemijlocită a democrației, deci susținutiblă de a constitui unul dintre nucleele societății noastre civile. Cum am susținut și cu altă ocazie, una dintre modalitățile cele mai eficace, și la care nu putem renunța, de apărare împotriva arbitriului instituționalizat este „pira la împăratul”, de parte de a constitui un act antipatriotic, asemenea „defâmării” reprezentă, dimpotrivă, un real serviciu adus țării reale. Ca una ce o poate face cu mai mare eficacitate deficit diversele instanțe de opozitionă din interior – care la un moment dat ar putea fi supuse cenzurii ori represiunii –, emigrația trebuie să-și asume în principal sarcina împotrivirii la această lege teroristă.

Și în fine, ajungind la binecunoscuta Instituție, la Securitate, găsesc că aceasta și tot ce vine în atingere cu ea trebuie să constituie obiectul de predilecție al nesupunerii civile, să devină o adeverătoare obsesie, o delenda est... Nu este de ajuns să ne înfringem spaimă reflexă ce năsădă în suflete, ci ar trebui să adoptăm la adresa ei o atitudine mai activă, mai „agresivă” (în înțelesul anglo-saxon al termenului).

În acest sens, să avea de formulat o „modestă propunere”. Se știe că „băieții”, cu binecuvîntarea Stăpînirii, și-au reluat în forță sarcinile „profesionale”: supravegherea, ascultarea, spionarea, profanarea vieții noastre private și macularea celei publice. Or, singurul mijloc de a-i neutraliza pe care îl avem la dispoziție este acela a-i „da pe față”, de a risipi înținericul puturos care îl protejează și care constituie mediul lor natural de existență. Ar trebui deci ca operațiunea de demascare a acestora, inițiată de unele organizații și în unele organe de presă, să ia o formă mai sistematică. Cum pe de altă parte aproape că nu există român care să nu fi avut într-un fel sau altul problemecu Securitatea, ar trebui ca o instanță oarecare a opozitionii democratice să ia inițiativa solicitării și strîngerea de mărturi în legătură cu organograma, cu personalul și notabilitățile ei, cu crimi pentru care fiecare are și da socoteală. Aceste mărturi, care vor fi din ce în ce mai numeroase pe măsură ce se va vădi eficacitatea lor, trebuie în continuare centralizate, eventual sub forma unei Bănci de Date ce ar putea fi prelucrate electronic, înalte la zi și aduse periodic la cunoștința opiniei publice. În afara valorilor practice, o asemenea inițiativă ar avea și una profund etică, de terapie colectivă ce

ne-ar vindeca de una dintre principalele noxe comuniste, care este frica.

Desigur, nesupunerea civilă implică și anumite primejdii, deosebit de neglijate pentru cine o practică. Ea poate întărîta Puterea încolțită, o poate împinge la reacții spasmotice de tip „minerieadă” din luna trecută, sau de alt tip. În conjunctura actuală însă, aceasta poate fi un risc calculat. Față de tactică comunista de a „Jua salamul felie cu felie”, societatea civilă trebuie să dea dovadă de o radicalitate care să determine Stăpînirea fie să bată în retragere, fie să-și dezvăluie esența reprezivă, cu deplină asumare, și într-un caz și în celălalt, a tuturor consecințelor actelor ei.

Cred că în prezent Puterea este destul de slabă ca să se teamă de o asemenea înfruntare. Înțrebarea este dacă societatea civilă e destul de puternică pentru a î-o împinge.

ACENTE

Bedros
Horasangian

● Minciuna organizată

Azi și acum, cum necum, călău cu toporul zile, reviste și ne (dez)informăm clipă de clipă pe multe și variate canale. De televiziune sau imprevizibile, adică după „ureche” – canalul de emisie „Al auzit că...” – pe lungimile de undă continentale, județene sau individuale. O întreagă armată de simbriașii ai mistificărilor încearcă, și, din păcate, reușesc de multe ori, să răstălmăcească fapta adeverătoare, evenimentul istoric de neocolit, ideea împotriva și înaltă. Trăim zi de zi în acest bombardament – covor de bombe, după eficiență și distrugătoarea strategie a fortărejelor zburătoare B-52 – fără să stim că vom rezista în și la acest ritm amețitor. Deja cota critică este aproape atinsă. Deja punctul critic al des-facerii nu este îndepărtat. Suntem minții, sănătății, amenințăți. Oră de oră. Pe multiple planuri. Rezultatele unor astfel de campanii, bine susținute de actuala putere, încep să se vadă. Opinia publică e derutată, nu mai știe ce să credă, cui să se adreseze în lipsa autorității morale și a garanților de prestigiu. Oricine și orice poate fi mințit, murdarit, batjocorit, umilit. Furia și tristețea rămîn individuale. Nimănui nu-l mai pasă de nimene. Ne-am izolat și închingat în propriile singurătăți. Cu justificările și argumentele de rigore. Cu voile și nevoile de ultimă oră. Cu interesele și ambiiile fiecăruia. Intelectuali sau muncitori, studenți sau pensionari. Tonele de minciuni bine tictuite – care căt de bine? vom vedea – și-au făcut efectul. O societate pulvizerizată, atomizată, poate fi ușor înjunătă sub talpa groasă a dictaturii neadeverătoare. Parlamentarismul nostru bicameral reflectă tocmai aceste forme legalizate ale minciunii și demagogiei retorice. Există apoi numeroase publicații de la Europa și Națiunea pînă la Totuș, Iubirea, România Mare și Socialistul care încearcă să îmbrobodească și să intoxice opinia publică.

Pe multiple planuri. Plus comunicatele birourilor de presă ale organismelor puterii. Rezultatele unei astfel de campanii, bine susținute de actuala administrație, se văd și se simt din plin. Consecințele le trăim cu toții. Numai că unii se pling și

agonioesc milioane, iar alii suportă prețul înalt al tranzacției (și greu-adaptării) la cerințele economiei de piață. Unii vor să-și spele păcatele roșii învelindu-se apoi în stergare tricoloră, iar alii chiar muncesc pentru un salarior ce nu le oferă decât o minimă supraviețuire. În aceste condiții e imposibil ca informația să nu fie preluată decât subiectiv după ce a fost, deja, pre-lucrată operativ. „Sf. operațional”. Și dacă tot am luat-o pe această partă a justificărilor să oferim și cîteva date concrete despre minciuna organizată. La nivel de stat, „centralizat”, cum stă bine oricărui sistem totalitar. Democrația presupune și descentralizare, birocracia a fost una dintre (re)sursele de alimentare ale autocraciei. Cum nu ne sunt la indemnă prea multe date concrete de la noi, să oferim cîteva de la vecinii și, mai nou, „amicii” noștri de dincolo de Nistrul. Ca și noi, ca și alii, în Kakania sovietică minciuna a fost folosită ca mijloc de protejare a puterii unui sistem dictatorial. De parte de a fi purtătoarea adevărului și a dreptății, a intereselor celor mulți, a țărănimii, a clasei muncitoare. Ele au fost sacrificate în numele unor idealuri abstracte pentru bunăstarea (nu putem folosi cuvîntul fericire, ar fi abuziv) unui număr restrîns (dar nu puțin numeros) de activiști de partid, cadre militare, membri ai poliției politice. Ceea ce s-a numit ulterior nomenklatura. Milioane de cînvinci (funcționari) ai unui sistem (din ce în ce mai) represiv au fost folosiți pînă la înutilizare și anihilare de către aparatul central. Să oferim cîteva date din foarte înfiertatul deceniu 1930-1940, cînd în U.R.S.S. au plorit sub tăvălugul crimei și minciunilor organize milioane de oameni! Astea nu mai sunt cîntece de adormit Mitzura, iar indemnurile estetice ale d-lui Eugen Simion devin inutilizabile. Dacă mai avem viață interioară, dacă ne mai facem procese de conștiință, dacă vrem să-i invățăm pe copii ce înseamnă frântarea sufletească. La ce bun să te ocupi de literatură dacă îngă tine se petrec atîtea nedreptăți și crime? Oare Eminescu, dacă ar fi trăit azi, s-ar fi interesat de viața lui Bălcescu sau ar fi scris indignat despre raidul minerilor asupra Bucureștilor? Să revenim la U.R.S.S. Sigur că ar fi fost mai interesante datele de la autohtonul Canal, Pitești sau Gherla dar, din păcate, nu suntem în posesia lor. Abia am aflat cîte ceva despre procesele lui Pătrășcanu și Ion Antonescu. Surpriză: ambele au fost FILMATE! Nu ar fi dispusă televiziunea să ofere, la oră de vîrstă, cu sprijinul arhivelor aceste filme, document istoric? Deci cîteva „stafide” statistică într-un cozonac uriaș de nenocirci și crime. În 1929-1930, 240.000 de familiile de țărani sunt oficial deportate.

Cifra reală a deportărilor este estimată a fi între 5 și 10 milioane pe perioada

1929-1933, rezultat direct al colectivizării forțate și al mijloacelor represive folosite de puterea sovietică. „Successele” obținute în agricultură se simt și azi cînd mare parte din producția de cereale a cultivatorilor din Middle-West-ul american se exportă în U.R.S.S. Între 1931 și 1933 începe construcția Canalului Marea Neagră-Marea Baltică (Canalul Stalin) cu ajutorul sutelor de mil de deținuți. Victime: 250.000. Oare ne mai impresionează azi aceste cifre sau pur și simplu dăm din umeri? În 1934 Kirov este asasinat la Leningrad. O moarte inspirată de Stalin însuși, semnal pentru a se lăsa măsuri aspre și pentru instaurarea terorii. Urmează în lanț arestările lui Zinoviev și Kamenev și la începutul anilor 1935 încep procesele, seria celor „3 mari procese” politice. Înscenările, design rezolvate pe cale violentă și folosirea (in)justiile ca armă politică. Valuri de arestări și deportări ale elementelor „burgheze” din Leningrad. Procesul „celor 16” (cu G. Zinoviev, L. Kamenev, G. Evdokimov și I. Smirnov) cu condamnări la moarte. După cîteva luni, în ianuarie 1937 al doilea mare proces, al „celor 17” cu Radek și Piatrov ca staruri ale „centrului” troikist antisovietic. 13 condamnări la moarte și 4 la închisoare. Urmează arestarea și judecarea cu ușile închise a optișefi militari acuzați de trădare pe baza unor documente false aranjate de, culmea culmilor – și nu prea! – N.K.V.D.-ul sovietic și Gestapo-ul german. Prin acest proces, cînd alături de mareșalul Tuhacevski apar și comandanții de armată Iakir, Uborevici, Eideman, Kork și Putna. Cu acest prilej se dezvoltă o uriașă „epură” și armata roșie este decapitată de corpul său ofițeresc. Minciuna servește din nou cauzei revoluției. Care revoluție? În numele, spre binele cui? „Dispar” 3 din cei 5 marșali ai ostîrii, 8 amirați din 8, 14 din cei 16 comandanți de armate, sunt înălțări 90% din comandanți de corperi armate, 35.000 de ofițeri din 80.000?! Arești, împușcați, deportați. Cifrele par halucinante, autoritarismul capătă accente grozesti. În primele luni de război vor urma alte milioane de morți nevinovați din rîndul simplilor soldați, subofițieri sau simpli civili. Vor fi prețul mărit al acestor crime. Care revoluție, în numele, spre binele cui? La finele anului 1938 existau în U.R.S.S. între 5 și 8 milioane de deținuți în închisori și lagăre de muncă!?

Al treilea proces, al „celor 21” încheie – dar nu sfîrșește – lista proceselor politice. Buharin și Rikov, Cristian Rakovski, vechiul militant socialist din România și, îată, călăul ajuns victimă, G. Iagoda, fostul șef al N.K.V.D.-ului (bunicul K.G.B.-ului de azi). Să nu plăcăsim cititorii noștri cu prea multe detaliu. Am enumerat cîteva pentru a arăta că toate bolboroselile din

presa de azi ale slugilor de stat și de partid de ieri ascund vinovății grave. Solicitările opiniei publice și ale celor care vor să trăiască astfel decât strict biologic de a afla întregul adevăr despre istoria ultimelor decenii, ani și luni, sunt perfect justificate. Minciuna are picioare lungi și tari, dar astăzi nu înseamnă că trebuie admisă ca mijloc și armă politică. Pentru cei care au ceea ce ascuns, poate. Fără o reală transparență informațională, fără restaurarea încrederii în informația scrisă și vorbită, ne vom lăsa singuri căciuile mult timp și de aici înainte. Prea ar fi rău de-a rău.

lucrul pe care să-l au amintit la momentul potrivit a fost că nestaționaritatea este o modificare în timp a stării unui sistem – „sistemul” fiind societatea românească, în „starea”, confuzia acesteia după lungă noapte comunistă. Așadar, confuzia era previzibilă să se atenueze în timp sau chiar să dispară, dezmeticirea urmă să vină, și anume rapid, căci poporul român, în ciuda lipselii de educație politică – pentru care nu are nici o vină –, este totuși un popor intelligent, și nici nu trebuie să fie prea tehnocrat ca să observă toate acestea. Alegerile au avut loc, cu rezultat cunoscut, „nestaționaritatea” s-a manifestat din plin – dezmeticirea s-a produs în scurt timp, dar... neclintitii noștri tehnocrați au fost cuprinși subit de amnezie: pur și simplu au uitat de „nestaționaritate”. Într-un timp pe care îl văd – sau îl speră – încremenit (sau... neclintit) domnilor lor nu știu să învoce, cu diferite ocazii, opțiunea electoratului, acum după ce (pînă și sondajul IRSOP anunță încă de acum cîteva luni o scădere de popularitate a partidului de guvernămînt de la 67 la 31 la sută. (La cît să fi ajuns oare astăzi?) Într-o democrație nealterată de comunism, da, acolo se poate presupune că opțiunile electoratu lui se păstrează cît de cît pe durata unei legislaturi sau a unui mandat preșidential; deși se întimplă, chiar și acolo, nu de puține ori, să fie nevoie de alegeri anticipate. Dar la noi? El bine, la noi, tehnocrații sunt, ca în toate cele, originali. Uînd pînă și de lectiile de „materialism dialectic” cu care, pînă mai ieri încercau să ne îndoc-

trineze, unde afirmau cu prefacătă fermătate că „materia, cîști societatea, sunt într-o continuă evoluție”, te privesc drept în ochi și, fără a clipe, ridică din umăr: „Nestăționaritate? Evoluție? Ce-l aia? La noi, electoratul a optat la 20 mai!“.

Gravuri
de
Goya

Dreptul la replică

Domnule Gabriel Andreescu,

În legătură cu articolul dvs. apărut în revista „22” din 7 iunie 1991 și intitulat „Mai întîi fair-play” mă simt obligat să fac cîteva precizări.

În opinia noastră, declarațiile și activitatea domnului I.V. Sândulescu, prim vicepreședinte al P.N.L., în perioada delegației la Washington D.C., săn în concordanță cu mandatul primit din partea conducerii P.N.L. și nu conțin nimic „lamentabil”.

Dacă în revista „22” s-ar fi difuzat complet textul părintelui Gh. Calciu, așa cum a făcut domnul Cornel Nistorescu, directorul revistei „Expres”, acest lucru ar fi fost, credem, evident.

Este dreptul partidului nostru să aibă anumite păreri despre oportunitatea acceptării sau respingerii ajutorului unor anumite organizații străine și să

tragă și anumite concluzii cînd astăzi unde merg asemenea ajutoare.

De fapt, o părere asemănătoare exprimă și preotul Gh. Calciu, a cărui onestitate și bună credință cred că nu o pună în îndoială, intrând în folosiți ca argument scrisorile, cuadrasent totuși necunoscute.

Cităm unele pasaje din scrisoarea preotului Gh. Calciu (vezi revista „Expres”, nr. 22 din iunie 1991) și pe care revista „22” a preferat să le eliminate:

Vreau să precizez un lucru, ca părere personală: Deputatul Kanjorski a mai cerut odată desființarea NED-ului pentru repartizarea incorrectă a sumelor destinate grupurilor din țările din Est și eu am fost atunci în total de acord cu el. În majoritatea lor, acești bani au fost acordați miscărilor cu nuanță de stînga, sau grupurilor de persoane care provin din formațiuni de stînga, troikașii și comuniști. Personal am solicitat ajutor pentru Oastea Domnului și Asociația Foștilor Deținuți Politici din România, formațiuni care au luptat, cu adevărat, împotriva comuniștilor și pentru apărarea democrației.

Celelalte grupuri (ce solicitați ajutor, n.n.) erau foști membri de partid (P.C.R., n.n.)

trecuți la opoziție împotriva lui Ceaușescu, mai mult din motive personale. NED nici măcar nu a binevoit să-mi comunică răspunsul lor negativ. Pur și simplu, au aruncat cererea mea la cosul cu hîrtii. Foștili deținuți politici nu erau luptători pentru democrație, pentru că ei nu se revoltaseră împotriva lui Ceaușescu și a lui Dej din motive personale, ci din motive principiale. De aceea credeam și mai cred încă și acum că desființarea NED-ului și administrarea acestor fonduri direct de către un Comitet al Congresului (S.U.A., n.n.) ar putea capăt favorizările stîngi și ar mai reduce cîteva zeci, sau poate sute de funcționari care manipulează, într-o destul de largă măsură, aceste fonduri cum vor ei, sume proveniente din contribuția noastră, a cetățeanului american ca și a trăitorului pe pămîntul american”.

Cred că pentru oricine, aceste opinii ale părintelui Gh. Calciu nu mai necesită nici un comentariu.

Reflectînd asupra sensurilor noștrunilor de fair-play sănem convinsă că niciodată P.N.L. nu va considera că amenințările mai mult sau mai puțin voalate, publicarea scrisorilor denigrătoare, minimalizante sau ironico-critice la adresa liderilor săi (nu e vorba de scrisoarea părintelui Gh. Calciu, poziția față de publicarea acesteia fiind o problemă a Domnului Sale) ar constitui dovezi de corectitudine și nici nu ne vom lăsa intimidați sau deturnați din drumul nostru la care ne obligă cel puțin istoria partidului pe care ne-am lăsat răspunderea, deloc usoară, să-l facem să recucerească locul la care această istorie îl dă dreptul.

Allianța Civica nu-l dorim altceva decât să fie ceea ce dorește să fie, adică o organizație politică-partinică sau apartinică – pusă numai în slujba adevăratelor interese ale națiunii române.

ADRIAN MIHALCEA
Secretar executiv al P.N.L.

ÎN PRAG DE SOLSTIȚIU:

SINGURĂTATEA „NEPRODUCTIVILOR”

„Cunoaștem situația cu totii. Lipsa de medicamente, care din ordinul dumitale, înculpă, a făcut să moară oameni, să moară copii în spitale, fără medicamente, fără căldură, fără lumină. Nu te-ai gândit la acest lucru?” Ceausescu era contrariat și nu și-a putut stăpini o grimață sără ascultind asemenea „enormități”, pe care Gheorghe Popa îl le aruncă în obraz la 25 decembrie 1989. Dumnezeu să-i ierte pe interlocutorii de la Tîrgoviște, poate n-au știut ce-ai făcut. Poate că Ceausescu nu știa ce se întimplă în spatele informărilor pompoase despre starea asistenței medicale în multilaterală noastră republică socialistă. Dacă îmi amintesc bine, vizitele de lucru ale reprezentanților nu au cuprinzut cel puțin în ultimii 10 ani, nici o unitate spitalicească. E foarte posibil să nu fi existat nici măcar un spital model care să satisfacă exigențele bătrânilor fotografii de la Agerpres.

Acestui domeniu, de o cărui importanță socială numai un debil mintel se potrivește îndoi, i se administrează astăzi o transfuzie fatală de economii: votat în Parlament, bugetul pentru sănătate este de la unele capitoale de 3-4 ori mai mic decât în 1989. Nu cred că mai trebuie demonstrelor realizată dramatic din spitalurile românești. „Cunoaștem situația cu totii” — vorba judecătorul citat mai sus. Înpossibilitatea de a menține în stare de funcționare unitățile sanitare, starea generală de sănătate a populației, desfășurarea unor unități spitalicești, reducerile de personal, absența unui cadru legislativ modern și viabil și salarizarea sub mijloace decente și cîteva dintre cauzele ce au condus la declanșarea grevei generale de către Federația Sindicatelor Independente ale Medicilor din România, începînd cu 17.VII.1991.

Am în față un dosar voluminos ce cu-

prinde zeci de comunicate, memorii, note informative, propuneri, proteste, scrierii deschise — multă de mai bine de un an a liderilor FSIMR. Enumerarea lor ar ocupa un spațiu considerabil și ar fi decât înca o dovadă că, începînd

cită și prescrie mediciilor, prin consens, rețea fierberii în suc propriu.

Concursurile de secundăriat și cele de transfer pentru specialiști sau examenele de primariat — impuse astăzi drept criterii de ocupare a posturilor — doveză

te și nici impactul pe care noile prețuri liberalizate îl au în asigurarea unui nivel minim de igienă în spitale. Un cearșaf-pile pentru un pat de spital costă azi aproape 1.000 de lei și nu-ți rămîne decât să te munciști astăzi în afara de la nouă purtător de cuvînt al guvernului că în cadrul Ministerului Sănătății fondurile sunt cheituite aiurea.

La 11 septembrie 1990, un protocol purtînd semnăturile a trei secretari de stat (Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Ministerul Finanțelor), a președintelui Comisiei muncă și sănătate a Camerei Deputaților, precum și ale reprezentanților sindicatelor SIMR și Sanitas stabilește ca salariile personalului sanitar să aibă următoarea structură: pentru un mediac, minimum 5.000 lei pînă la maximum 10.000 lei; pentru asistenți medicali, minimum 5.000 lei pînă la maximum 5.500-8.000 lei. Astăzi, salariile medicilor nu se încadrează nici măcar în nivelul prevăzut în decembrie anul trecut pentru asistenții medicali.

„Desamăgirea noastră e că astăzi mai mare ca în cînd Ministerul Muncii și Ministerul Finanțelor continuă să privească cormul medical ca pe un sector neproductiv, exact ca în perioada comunistă. Prin aceasta și neagă adăvărul, acela că medicii produc bunul cel mai de preț al nostru: sănătatea omului. Această „însă” de provocare fată de munca celor ce au în mină lor viața oamenilor se concretizează într-o cifră emigrării medicilor. Cu cînd că nici și un ministru adjuncț, din Ministerul Sănătății a emigrat. Prin acest fenomen, statul nu-și respectă nicio investiție pentru formarea unui medic, prejudecînd sănătatea populației” — se arată, între altele, într-o scrisoare deschisă adresată, în mai a.c., de către FSIMR Parlamentului, Ministerului Sănătății, Ministerului Finanțelor și altui ministru.

Ce ar mai fi de spus? Că e plină de optimism perspectiva de a fi în continuare invățăți pe „don doctor”, care e să de pricopiu că și permită să mânance-

SORIN FAUR

cu primul-ministrul și terminind cu ultimul funcționar al Ministerului Sănătății, întreaga echipă de dirigitori, înștiințăți cu perseverență despre realitățile și perspectivele sumbre ale asistenței medicale, n-au făcut altceva de-

dese că, pînă la revendicările salariale, medicii au instaurat în bresla o grilă a valorii profesionale. Si, poste, n-ar trebui trecute cu vederea nici echilibristica primejdiosă a diagnosticării și tratașmentelor fără instrumente și echipamen-

DECADENȚA REPETITIVĂ

unitar, exprimă foarte bine modul în care a fost recepțiată manifestația,

n-ar fi dată pe mină unor oameni care nu știu ce trebuie făcut în ocazile acesta. (scrisor)

• „Senzația mea personală e de profundă dezamăgire față de această comemorare. Nu știu ce s-a întâmplat, a fost poartă un viciu de organizare. Prezența d-lui O. Rădulescu aici, ca om-orchestră, a denaturat această comemorare. Prăvuit veleitarism politic. (student)

• Cred că e bine că s-a făcut această comemorare: e un elopaj pentru conștiința neamului românesc în lupta lui pentru democrație și cred că am fost mai mulți ca anul trecut. (sic!) (pensionar II)

• Efectiv mă emoționează această manifestare și am simțit că și anul trecut a solidaritate pe care n-am mai cunoscut-o în viața mea. (pensionar II)

• Sîntem dezamăgiți de atmosferă, în general, de felul cum a fost organizat. Aspettam mai mult. S-a făcut o istorie pe care o cunoșteam, fără să se aducă lucruri noi și idei care să consolideze mișcarea de opozitie. La mitingul acesta trebuie să fie mai mulți sufleri și cred că și mai multă minte. (inginer)

• Ceea ce au avut de spus tinerii au pierdut acum un an, în Piața Universității. Acum eu și nu numai eu mă gîndesc la cuvîntele lui Kipling: „asistăm neputințoia la cele ce ni se întâmplă; au fost mai bari; nu mai avem nici o sansă. (antrenor sportiv)

• Nu s-a vorbit deloc de problemele actuale. Nu s-a spus nimic despre greve. Vrem să avem muncitorii de partea noastră și acum se pare că nu-i bagă nimeni în seamă. Au venit niște oameni despre care nu se poate spune că n-au pus suflare, dar este mai greu cu capul, tarhul-tețăi.

• În cazul în care nu se prezintă milioane G.D.S. și Alianța Civica, dan doavă de un orgoliu care nu-și are locul. (studentă)

• Comemorarea este utilă, necesară: e bine și așa, dar ar fi mai bine dacă

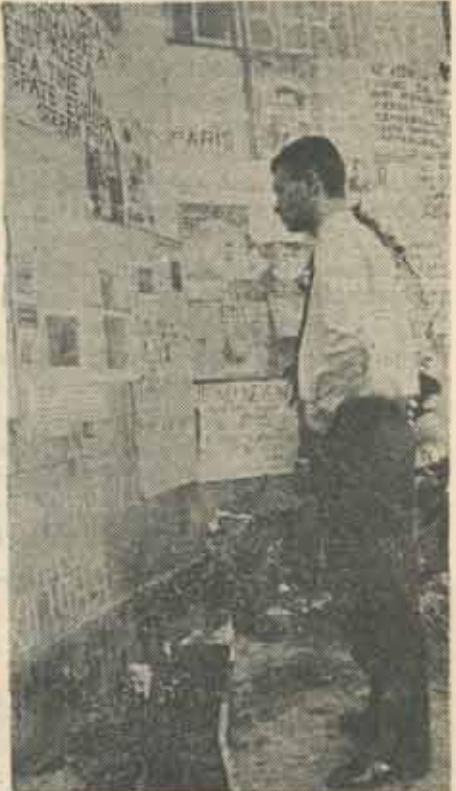
• Cred că este un început promițător. Tot mereu scandăm non-violență, non-violență. Eu cred că nici un răzbă din lumea astăzi și nici o revoluție n-a fost eișigă să fiind cu minile încrucișate. Poartă trebuie să pornească odată hotărît și numai cu jertfe de singe vom putea eișiga libertatea și democrația reală. (muncitor)

• Foarte slabă manifestație. Dacă acum, cu salariile astăzi și lumea n-a venit, înseamnă că sistemul slab organizat. Față de Albania, unde s-a făcut grevă generală, noi suntem dezbinati. La noi e biserică, fiecare vrea să se descurce de unul singur. (muncitor)

• Aspettam să participe mai multă lume. Aspettam că și muncitorii să participe mai mult, să-și dea seama că astfel nu se poate. (economist)

• Sunt muncitor din Galați și am venit aici într-o delegație. Suntem uimiți de faptul că aici suntem și milioane de oameni care strigă „Jos Iliescu” și „Jos Iliescu”. E înutil să mai strige „Jos Iliescu” pentru că a dejasă la pămînt. Mai bine ar trebui să spună „hal să ne unim români” și să vedem pe cine punem la anal în fruntea țării. Sînt zarele ar trebui să vină cu un sprînj în întimpinarea noastră. Să spună: ulte Popescu sau Georgescu, îl alegem, cine e el? Hal să ridicăm un om care să fie dem de societate, adică de a ne reprezenta nu în fața Europei, că Europa e la picioarele noastre, dacă noi suntem buni și suntem oameni, dar noi nu suntem conduși pe drumul cel drept. Acolo suntem o mie, și dîncăore săpătă milii care spun: „lăsa-i să urle”. Nu așa. Degeaba urâm. Hal să punem mina, exact ca în America, ori pe ghiozgă ori pe pistol, că așa s-a făcut democrația odată. (muncitor)

• E împede prin urmare că această manifestație a frustrat de două ori. O dată pe cînd care, înțelegind corect natura și limitele manifestării, au rezistit lipsă unui ton mai înalt și a unui tinute este-

tice. În altă dată a frustrat pe cînd care au crezut că manifestația va deveni un virulent protest politic intemeiat pe problemele de strictă actualitate: somajul și inflația galopantă.

Attitudini pragmatice precise au fost totuși formulate. Reprezentanții C.A.D.A. — oferî să se scotă abuziv în rezervă anul trecut — au lansat un apel la jupă lucidă împotriva acuției puterii.

In final vom mai spune doar cîteva cuvînturi pentru care, pe cînd care au lobi și au crezut în Piața Universității și rugă să ne ierte. Piața Universității a murit. Să-a epulat de mult energiile creațoare și a intrat în fază decadentă repetitivă. Piața Universității, ca spațiu privilegiat al manifestațiilor contestătoare va inceta să mai existe. Bucureștiul acesta astăzi de viu, de inventiv va alege alte locuri ca scenă pentru marile întâmplări semnificative.

HORATIU PEPINE

CUVINTE CE SE CER ROSTITE

La FAUR e liniște

Fotografie de EMANUEL PARVU

Pentru etapa actuală nu este posibilă o creștere a salarilor mai mare sau egală cu creșterea prețurilor — este una dintre concluziile ședinței Guvernului, desfășurată chiar la data când punctele cuprinse în nota de revendicări a sindicatului Unitatea din cadrul Societății FAUR S.A. depășeau cadrul întreprinderii, devenind „de interes comun” pentru toate cele 16 sindicate afiliante Federației Alianța Sindicală.

Înălțata nota de revendicări, în 8 puncte, înaintată la 16 mai primului ministru de către sindicatul Unitatea, cel care a declansat greva începând cu 6 iunie. 1. Blocajul financiar pe economie a dus la desfășurarea unei activități anormale de contractare și de asigurare tehnico-materială, fapt care a generat la nivelul societății comerciale FAUR S.A. stabilirea unor indicatori de structură care acoperă doar 60% din capacitatea societății. În consecință, grila de salarizare după care se fac negocierile de salarii, cu toată acțiunea de trecere în somaj a unor salariați, reușește să acopere vechile salarii la care se adaugă indexarea și compensarea. Propunem subvenționarea pe termen limitat a S.C. FAUR S.A., pentru a ridică nivelul salarilor, care să asigure condiții demne de existență și care să ajute Societatea pînă la privatizarea efectivă a acesteia; 2. Obligația subținerilor în respectarea H.G. 239 și 1109/1990 la coefficientul maxim de 2, 1; 3. Acordarea ca prioritar a necesarului de materiale deficitare pentru finalizarea producției fizice contractate pînă în prezent; 4. Stabilirea responsabilității precise în asigurarea bazei materiale pînă la privatizarea efectivă a Societății; 5. Modificarea H.G. 219/1991 prin scăderea compensării și indexării din salariul de bază, acordarea lor la valoarea netă, fără a fi grevate de impozite și taxe; 6. Intervenția Guvernului pentru urgentarea procedurilor de ratificare a proiectului de lege a sindicatelor; 7. Solicităm urgențarea adoptării următoarelor proiecte de lege: legea privatizărilor, legea privind pensionarea, legea protecției muncii, actul normativ privind stabilirea alocației de stat pentru copii; 8. Stabilirea obligațiilor patronatului în contractele colective de muncă conform prevederilor art. 10 (1) din legea privind contractele colective de muncă.

Acestor 8 puncte îi s-au adăugat încă două — demiterea în bloc a Consiliului de Administrație și o întîlnire cu primul ministru, întîlnire al cărui termen-limită expirase la 14 iunie. De altfel, la conferința de presă din 11 iunie, premierul declară că are încredere în actuala conducere și în programul acestora privind activitatea viitoare a uzinei. Tot atunci s-a afirmat că Guvernul nu se va amesteca în conflictele interioare din întreprinderi, care, autonome fiind, au libertatea de

— Cum a fost aleasă conducerea la FAUR?

— Anul trecut, în primele luni, s-a pus problema că acela Consiliul național de întreprinderi să dea sau nu un vot de încredere conducerilor administrative. Conducerea de la 23 August a fost și ea supusă acestui vot. Eu n-am participat la sedință respectivă, dar am aflat că oamenii au fost de acord cu domnul Paul Blaier, directorul general, să rămână pe post; conducerea n-a fost acceptată însă în bloc. În acel moment, domnul Blaier a cerut că, pentru trei luni, să lucreze tot cu vechea echipă. Pînă atunci îl-a mai clintit nimeni. Plecind de la confirmarea conducerii, suspiciunea ne-a măcinat pe toți și trebuie să recunoșteți că această suspiciune în ceea ce privește pe conduceri și de proporții naționale, aș zice.

Iată impozitul este întărit prin lege, dar obligația de a asigura materii prime sau contracte de perspectivă lipsește. Pe de altă parte, toți furnizorii noștri și-au mărit prețurile, iar produsul finit — o locomotivă, de exemplu — devine foarte scump. Este motivul pentru care am cerut guvernului să îl oblige pe subfurnizorii noștri să respecte H.G. 239 și 1109/90, care stabilește o creștere a noilor prețuri de maximum 2,3%. Primul ministru ne-a asigurat că, în condițiile în care va constata că se încalcă hotărîrile guvernamentale, respectivelor unități li se vor mări impozitele cu 100%. Dar asta nu ne încântează deloc, mal ales că mulți dintre acești furnizori sunt unici și trebuie să acceptă ofertă vrind-nevrind.

— Da ce n-ai acceptat să mergeți dumneavoastră la Guvern?

— Cerind un dialog cu primul ministru, înțeleg că există probleme pe care nu le puteți rezolva la nivelul consiliului de administrație, oricare ar fi el.

— Blocajul financiar pe economie sau asigurarea bazei de materii prime nu pot fi rezolvate decât la nivelul guvernamental. Raportul dintre patronat — statul în cazul nostru — și noi funcționează cam așa: dreptul de a

— Din cauza acelei suspiciuni de care vorbeam. Dacă discuțiile cu Petre Roman să arătă desfășură la clubul nostru, munclorii, prin intermediul stației de amplificare, legată cu curtea, ar putea audii din gura primului ministru care e soarta Societății.

— Scaderea apetenței pentru muncă, de care se face atâtă cauză, este o realitate?

— Nu.

Sub presiunea grevei generale, primul ministru a acceptat, la 18 iunie, dialogul cu grivistii. În urma celor patru ore de dezbatere, greva de la FAUR se suspendă pentru 10 zile. O comisie guvernamentală de anchetă va stabili evenimentele responsabilității ale conducerii Societății. În legătură cu unele probleme de patrimoniu, înaintată primului ministru la mijlocul lunii mai, nota de revendicări a constituit ordinea de zi a întîlnirii din 18 iunie. E cel puțin neîncredință că discuția ei se face abia acum și în condițiile unui conflict de muncă ce are, deocamdată, ca rezultat importante pierderi de producție și cîteva promisiuni, pe care guvernul le va onora sau nu.

SORIN FAUR

Consemnăm...

In zilele de 3–6 iunie a.c., s-a desfășurat, la Sofia, conferința regională „Viitorul alternativ pentru Europa de Est”. Conferința organizată de Federația Mondială de Studii asupra Viitorului, de Centrul pentru Probleme Strategice și Studii Politice și de Societatea bulgară de viitorologie a cucerit de înaltul patronaj al unui comitet de onoare care l-a cuprins pe președintele Jelio Jelov, pe primul ministru Dimitri Popov și pe președintele parlamentului bulgar. În cadrul acestei conferințe, un juru internațional condus de d-na Ana Maria Sandu (România) a atribuit premiile pentru concursul „Cel mai original scenariu privind viitorul Europei de est

sau al unei țări est-europene”. Premiul I a fost decernat scenariului „Viitorul alternativ pentru Europa de Est” — semnat de Gabriel Ivan, și scenariului „Viitorul European central și de est — un scenariu neortodox” (Bart von Steenberg — Olanda). Premiul II a fost obținut de Remes Seppa din Finlanda și scenariului „Balcanii și Europa”, semnat de Romulus Brâncoveanu. I-a fost atribuită o mențiune.

Cei doi concurenți români sunt cercetați în cadrul evaluării și programei Institutului de Științe ale Educației din București și colaboratorii ai revistei „22” care a publicat în numărul 66 și 70 o variantă a lucrărilor lui Gabriel Ivan. (Redacție)

DEPORTAT PENTRU VINA

La Cernăuți aproape că nu se mai vorbește românește. În satele bucovinene aproape că nu mai există școli în limba română. Bucovina de Nord a fost una dintre regiunile cele mai crunt lovite de ocupația sovietică.

În loc de a prezenta date istorice și statistică, vom publica aici cîteva pagini din Jurnalul unei fărânci dintr-un sat de lîngă Cernăuți. Anița Nandris a fost deportată în Siberia împreună cu bărbatul ei și cu cel trei copii, timp de 20 de ani. Primul fragment descrie atmosfera de teroare instalată în sat după ocuparea sovietică din iunie 1940. A) doilea relatează un episod al vieții de deportat, petrecut undeva în zona împădurită a Sibierii. De acest loc, fărâncii bucovineni aveau să-și amintescă cu nostalgie, căci într-o etapă ulterioară vor fi mutați mult mai la nord, dincolo de Cercul Polar, la vîrsarea fluviului Oba, la 200 km depărtare de ultima localitate, Șuga. (Imaginea mezinului Aniței, care transportă o clăie de fin cu o sanie trasă de cîini, e luată din această regiune.) Ultimul fragment relatează un „concediu” de o lună care îl-a acordat Aniței după 15 ani de deportare. Două săptămîni le-a petrecut pe drum, celelalte – acasă.

După ce s-a întors în sat, Anița a scris povestea sa într-un calet pe care îl-a încredințat nepotului ei, dr. George Nandris din Sibiu. Dr. Nandris – unul dintre medicii care îl-au îngrijit pe Constantin Noica – a transcris textul, care va fi publicat la Editura Humanitas.

Sperăm că aceste pagini vor fi citite și de parlamentarii noștri, înainte de a discuta ratificarea tratatului româno-sovietic. (V.B.)

„Nu pot să spun eu cuvinte aice...“

De obicei, la noi în sat, tineretu, adică flăcăi, împlă pe drum, sîra mărg pe la fete. Așa e obiceiul din bătrîni. și întrupările cele, prin anul 1940, pe cind să facă prada astă de bărbăti, flăcăi erau pe drum. Sîi cum simțeau că intră mașina naagră în sat, să tupili pe după garduri, prin grădini, care și unde se află și pindau, unde au să între și ce au să facă. El să coboră din mașină. Înconjura casa, căci erau mulți, ca nu cumva să fugă cineva pe ferestre sau cîmva. Il scula pe om din somn și-i luate. Într-o noapte, a intrat la un om care nu s-a așteptat niciodată la aşa ceva. L-a sculat din somn și l-a spus să se îmbrace, să miargă cu el. Omul spărat a început să se roage că nu îvinovați cu nimic, pentru ce îl iau. Dar au început mai cu râu. Omul săracu nu voia să lasă din casă. El l-a prins cu forță să-l ia, omul s-a prins cu mîinile de stîp hornului, cum erau pe atunci casele bătrînesti pe la sate, aveau cupor de copt pline și hornul avia doi stîpi în față. Omul e-a prins cu mîinile de stîp, ei cind l-a zmucit odată, omul nu a dat drumul mîinilor ei hornu s-a răsturnat în mijlocul casei. Femeia și copiii au început să răcălaşcă, dar nu a folosit la nimic. L-au luat și l-au pus în mașină. Alții dintre ei au rămas puțin în urmă și au tehnăt femeia și copiii, să nu se audă zarvă prin sat. Dar flăcăi erau tupilați prin dos și au văzut totul. În altă noapte au mers la altă casă. Era omul acela bolnav tare, care nici nu putia să se rădice din pat. L-au luat pe brațe și l-au pus în mașină. Femeia și copiii la fel răcănu, dar nu mai ajuta cu nimic. Așa au răpit mulți oameni. Flăcăi și tineretu vedea tot ce să petrecă în timpul nopții. A băgat o frică în el, nemădomenită. Zis, au început să vîe ordine noi prin sat. Au început să cerceze, cite hectare de pămînt are omul și-i pună cîtă pline la hectar să deie la stat, așa că nu-i rămîne omului nimic. Dacă era pămîntul slab, nici nu-i ajunga să deie altă cît au pus el normă. Mai scutura de prin poduri, rămășițele ce erau de prin anii din urmă și împlină normă.

Acum bărbatul meu a văzut că sunt de buni moscăli și s-a cunoscut fapta ce a făcut-o, dar de acum era prea tîrziu. Il mîna cu cai, cu căruja, la cărat prund. Au început să facă un aeroport la Lujeni după Sadagura. Nu venia cu săptămînile acasă. La pădure la cărat la lemne, la gară, unde îl mina acolo să ducă. Nu să pună cu nimic împotrivă ca să le intre în voie. Dar vorba bătrînească, du-l toată săptămîna pe drac în spate, dacă sămbăta îl-a pus jos, tot nu-l bine. Așa săracu și bărbatul meu. Toate cările cîte l-au cerut îl-a împlinit, acolo și unde l-ar fi trimis, să-dus, nu s-a pus o dată împotrivă. Așa, s-a băgat în toată lumina, o frică nemădomenită de mare. Tineretu nu mai era vesel niciodată, de aceștia toate cîte le-a văzut. Se strîngau, se întinuau pe drum, tot sătățeau toți grămăjoară. Așa a trecut toată vară și toamna anului 1940 și a venit

sârbătorile Crăciunului. S-a petrecut totuști așa parcă era după o înmormîntare. Parcă căuta fiecare să nu piardă obiceiul sârbătorilor, dar să vedia în față fiecaruia, că nu mai este vesel, cu ohotă, cum erau în alii ani de sârbătorile acestia.

Au trecut sârbătorile, au imblat cu colinda, au făcut joc, așa cum era obiceiul, dar pe urmă ce să vezi. Cam pe la jumătatea lunelui Ianuarie 1941, s-a strîns tineretu, flăcăi și bărbăti, tineri însurăți, poate peste o sută de persoane și au plecat într-o noapte pe valea Prutului. A trecut granița în România, printre un sătîșor care se chemă Lunca.

Cam pe la începutul lunei februarie, tot în anul 1941, s-a format al doilea transport de lume. Tineret, bărbăti, flăcăi, fete și niveste tineri, mult mai mulți decât rîndu-i dinții. S-au pornit larăi să trăcă granița în România, dară de data asta nu îl-a mîrs. Au fost trădați. S-a găsit cineva și l-a vîndut. Numai că au eşit din sat și a fost milizia anumită. Au sunat îndată la graniță și ecou îl aștepta, de acuma pe gata. Totuși, au dat năvală și a trecut o mică parte, dar cel mai mulți, au fost cosiți cu mitraliera și au rămas morți și răniți. O parte au fost prinși și luati la închisoare. Din asta au început năcăzurile. După un timp scurt, a venit milizia în sat și au început să facă cercetări, dar satul era mai mult de jumătate gol. Cum au început cercetările de prin februarie, au ținut pînă în aprilie. Chesa la primărie, familia din care a fugit cineva la graniță. Părînții la care s-au dus copiii, nivestile la care s-au dus bărbăti. Sta lumina foarte cu grije și cu

În cimitirul satului, o fărâncă încearcă să identifice mormîntul unulu din cei care au încercat să treacă frontieră spre România. În 1941, și au fost mitraliați de grănicerii sovietici. Corpurile celor ucisi au fost aruncate atunci într-o groepă. După eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord de către armata noastră, autoritățile românești au deshumat victimele, care au fost recunoscute de către familiile lor, și le-au îngropat în mormîntul individual, cu cruci de piatră. Un asemenea sir de cruci apare în partea dreaptă a fotografiei. Numărul victimelor este de aproximativ 100.

Imprășiat care și în drumul lui, cum au dovedit, care pe usi care pe ferești. Au dispărut toți din Club. Nu a fost pentru dinșii, astăzi prigătită și nu li-a zis nimic că s-au împrășiat. Au zăbovit vreo două clasuri, sau poale mai bine mașinile și milizia înarmată înaintea primăriei. Mai avau ceva de făcut cu documentele lor. În timpul istă, cineva ni-a spus, că le trebuie încă doi oameni să lească și apoi încep să rădice lumina care are pe cineva fugit la graniță. Lumina care mai din centrul, nu mai dormea nimic. Care au văzut ce a intrat în sat, stau toți cu lumina stînsă, să trăgăru prin grădini, migieșii unu la altu, că pe drum îl era frică, nu mai era nimic. Și tremurînd, parcă ar fi fost mijlocuierii, să întrebă unu pe altu, care ce are să fie dintr-asta? Unul că e un fel de trivagă, altii, că vreau să rădice satul cu totuștii, că vreau să mai la tineretu care au mai rămas. Căci tot ei au chemat băieți tineri, care mai erau prin sat, să se strîngă și să lească la casă națională, așa să zică atunci, dar acum să zice la Club. Chiar în timpul cela, erau strînsi, era plin Clubul de băieți tineri. Era și la nostru băieți, cel mai mare, Mitră, căci avea acum 15 ani. Am început și noi să tremurăm, căci de bună seamă, pentru asta a chiamat băieți și i-a strîns la Club, să fie de-a gata să-l ia. Să svîrgolia și bărbatul meu ca de moarte, dar în timp cind noi nu vorbiam aceste vorbe, seosește și băieții acasă, căci ei nu au fost chemați pentru asta triabă, dar așa ca să-mi lelecții cu tineretul. El cum au simțit atâtă Zarvă pe afară, nu au mai așteptat să termine lecțile și s-au

împășiat care și în drumul lui, cum au dovedit, care pe usi care pe ferești. Au dispărut toți din Club. Nu a fost pentru dinșii, astăzi prigătită și nu li-a zis nimic că s-au împrășiat. Au zăbovit vreo două clasuri, sau poale mai bine mașinile și milizia înarmată înaintea primăriei. Mai avau ceva de făcut cu documentele lor. În timpul istă, cineva ni-a spus, că le trebuie încă doi oameni să lească și apoi încep să rădice lumina care are pe cineva fugit la graniță. Lumina care mai din centrul, nu mai dormea nimic. Care au văzut ce a intrat în sat, stau toți cu lumina stînsă, să trăgăru prin grădini, migieșii unu la altu, că pe drum îl era frică, nu mai era nimic. Și tremurînd, parcă ar fi fost mijlocuierii, să întrebă unu pe altu, care ce are să fie dintr-asta? Unul că e un fel de trivagă, altii, că vreau să rădice satul cu totuștii, că vreau să mai la tineretu care au mai rămas. Căci tot ei au chemat băieți tineri, care mai erau prin sat, să se strîngă și să lească la casă națională, așa să zică atunci, dar acum să zice la Club. Chiar în timpul cela, erau strînsi, era plin Clubul de băieți tineri. Era și la nostru băieți, cel mai mare, Mitră, căci avea acum 15 ani. Am început și noi să tremurăm, căci de bună seamă, pentru asta a chiamat băieți și i-a strîns la Club, să fie de-a gata să-l ia. Să svîrgolia și bărbatul meu ca de moarte, dar în timp cind noi nu vorbiam aceste vorbe, seosește și băieții acasă, căci ei nu au fost chemați pentru asta triabă, dar așa ca să-mi lelecții cu tineretul. El cum au simțit atâtă Zarvă pe afară, nu au mai așteptat să termine lecțile și s-au

Ei au avut listele gata făcute pentru lumina care aviau de ridicat. Au mai luate din primărie cîte un om ca să-l conducă, căci satul e destul de mare și sănt utili. Încălcite. Peste scurt timp, ce s-a început în sat, nici nu mai pot să povestesc. Au trecut vro 26 de ani de atunci și acum suntem cu condeleni în mină, să pun aceste cuvinte pe hîrtie. Mi să urcă pără în sus și îmi mărgi furnici prin tot trupul cind îmi amintesc de momentele acelăia. Au fost o mulțime de mașini. Autras mașina la poartă omului, au intrat oclată de milăjeni în ogrădă, au înconjurat casă. Bătăla în ușe, spuma să deschidă ușa. De bună

Anița Nandris, cu cîțiva ani înaintea deportării.

Cei trei băieți ai Aniței, cu un an înaintea deportării, în curtea casei părintești.

DE A FI ROMÂN

slamă, că lumia mai din fundu satului dormia, nu știa nimic despre ce se petrecia în sat. Omul din somn, fără să știe ce-l deschidea ușa. O parte din militjeni, intrau în casa și alții stau împrejurul casei, pe afară, să nu între mai mult nimeni în casă, nici să nu iasă nimeni. Scula din somn copili, femeia, cine se afla în casă, le spuria să se imbrace, să miargă cu el. După ce-i scula din somn, mai semna ceva pe hîrtilelor și ceta, dacă săntoți căii li avia scris, dacă lipsia vro unu întrebă unde se află, poate că era undeva luate la lucru, sau un copil era la o buncă sau la alt rînam undeva. În acel moment mergea și-i ducă și pe urmă și încarcă în mașini. Cind a început să scoată lumia din casă, să o incarce pe mașini, să-a început un zgomot prin sat, de lîi păria că e sfîrșitul

lumii. Glasuri de femei bocind, cum bocesc în urma morților, copii râcind, felurile glasuri, care la piept micut, care mai mărișor. Vîtele prin grăjduri răglău, parcă presimțau că rămin fără stăpîn, cînii în legătoare urlau. O mare groază și frică a fost noaptea aceia. Cind a început să se traga zori de zi, au început și mașinile încărcate cu femei, copii și mai cîteva bulende, cova de imbrăcat, de asternut cu el. Toate s-au îndreptat spre gara Sadagura, au trecut toate prin fața casei noastre, adică pe drumul central. Care mai avia putere bocea, care plingă, care numai făcia din cap, semn de rămas bun. Aceștia care să uită, toți numai să sterghău de lacrimi. Ziua aceia a fost așa de tristă, ca după o înmormîntare.

„Ne rugam lui Dumnezeu să ne dăruiască putere“

Pe noi ni-a împărțit în brigăzi, cite opt, zece oameni, adică bărbați și femei amestecați, la tăiet pădure. Care mai tineri, mai olică cu putere, tăiau copaci de cei mai groși, dar cei care erau mai bătrâni, mai slabii, tăiau așa cum să zică pe la noi prăști, copaci așa ca piciorul de gros. Dacă ar fi fost mincăre, mergea și lucru, dar din partea mincărui era tare prost. Prima un lucrător săpte sute de grame de pîne pe zi. Acele săpte sute de grame costa o rublă și patru capeci. Dar un bătrân, care nu mai putia lucra, sau un copil, acela prima trei sute de grame, dar tot plătite cu bani. Aceștia care nu erau de lucru, bătrân sau copil, se numiau jidveji. Si dacă era în familiile poate numai un lucrător și avia dojidevei, sau poate și trei. Dacă era un bătrân, care nu putia lucra, acela și-a înțelegeră că nu-i sărbătorească cum pută. Dar un copil? Iș! poate închipui orișcine cum poate să trăiască cu trei sute de grame de pîne pe zi un copil. Dar ce putia să facă, că nu era din altă parte de unde să mai adauge ceva.

Mă sculum dimineață, împărțiam cite o fărmatură de pîne la copii, îmi luam și mie o fărmatură în mînă și toporul subsoară și mergeam la lucru în pădure. Mărgind pe drum, înghițeam acela două guri de pîne. Dar după acela două înghițituri de pîne, așa de tare cărla stomacul mincăre, că așa cum mergiam pe drum mă gîndeam, care să iau o mină de nisip să vir în gură, să înghiț, numiș-ar astimpăra foama? Dar nu putia să facă așa ceva și lucrăm așa toată ziua. Veniam sărăcăcasă, hai să facem focu, să facem ceva de mincăre. Dar ce mincăre putia să facă? Aduclam apă din rîu, puniam la foc, puniam o lingură bună de sare în ea, și mai fărmam o bucată mică de pîne în apa aceia să fie olică tulbură și bine sărată și-o turnăm în străchină. Ne mai împărțiam cite o gură de pîne la toți și înămînăpînia în gură, nu o înghițeam și tot sorbi cu lingurile năpă de aceia sărată. Dar astă o faciam prin

Intr-o zi de primăvară siberiană, spre sfîrșitul perioadei de deportare, cel mai mare dintre băieți Anfiei transportă într-o sanie trasă de patru cîini. Dincolo de Cercul Poier, tărâmul român încearcă să-și refacă.

Intr-un cadrus de maximă ostilitate, formează care să-și permită supraviețuirea unor munci ancestrale.

Intuneric, căci lumină nu era deloc. Cînd ardia focul, vedea în zarla focului, dar cum se găsea focul nu era ce aprinde deloc, nici luptinare, nici saltră. La început a mers olică, dar nu pria mult. A început lumia să se îmbolnăvească, și început lumia să moară. Niște umplută păduchi, că nu te mai putei descurca. A dat o dizinterie între lume că îi trecea singe două, trezile și să prăvăliau și gata muriau. Doctori nu era, medicaamente la fel. Vedea cu ochii cum te sfîrșești, dar nu avia ce face.

șoptesc încet, să rămîne acasă, să nu miargă la lucru căci cu mine și rău. Ea să-și întoarcă lingă mine, am văzut că au vorbit toți împreună căii erau în casă, copiii s-au sculat și au început să plingă. Nu a mers nimeni din casă la lucru. Au venit toți deasupra mea, mă achipule, mă întorc, dar eu de acuma îsă ca un lenin, rece, nu mai pot să mișc nici minile, nici picioarele. El au văzut că am slăbit cu totul și mi spune unul, stă ce te rog eu, să nu te rușinezi de ce și-o spune eu, să-mi dai voie să-ți fac masaj, adică o frecuție peste tot trupul.

Băieți Anfiei în Siberia, la aproximativ 10 ani de la deportare.

Eu l-am spus că dacă vra, îl las să-mi facă, căci cu mine de acuma e gata. Aceasta era un om în vîrstă, din Boian, vecin cu satul nostru. A început omul acesta să-mi facă masaj, mi-a luat minile, picioarele, mi-a fricat toate vinile, degetele de la mîini, de la picioare, toate cîte unul pe rînd, vinele de la gât, urechile dar eu eram rece de acuma cu totul, numai nu era minuta încă, să-mi dau sufletu. Si s-a muncit bîtel om, caru un cias, poate și mai bine și mi-a facut frecuție tot trupul și la urmă nu știa de unde avia el niste frunză de tutun, pe care o fumau bătrînii demult le-a luat și îl-a fărmătat în palme mărunți, mi-a presurat tot corpul și apoi m-a învăltit într-un jol, căci prostiri nu mai aviam pe atunci și s-a pus la capul meu.

Anfie Nandriș reîntorsă acasă.

„Acolo, gerul era la 40 de grade“

Așa am petrecut prin sat vro două săptămîni, căci alte două săptămîni au trecut pe drum. Era frumos prin sat, lumia slobodă, îmbrăcată curat. De bună slămadă lipsia multă lume din sat, dar ăștia care erau pe loc întrău tot după obiceurile vechi, nunți, jocuri, petreceri. Biserica era deschisă în toată dumînica. Am intrat în biserică, am sărulat pînă întrău, am plins cu amar, căci 15 ani nu mi-a călcăt piciorul în biserică. M-am spovedit, m-am împărtășit și după toate am suspinat adinc cînd am ieșit din biserică. Am mai petrecut cîteva zile pe la prietenii și cunoșcuții. Era tare interesant, după atîția ană să te întîlnești, să sfătuiești. Timpul era așa frumos și plăcut de parcă nu vîrsești în casă, așa fi stat tot timpul numai afară, să respire aleru celă așa plăcut. După toate, a venit și ziua de plecare.

Am mers din nou cu baletul la gară la Cernăuți. Cind am ajuns în gară, așa mi-a fost de amar pe suflet că nu știam cînd să mă întîlnești. Mă gîndeam, Doamne, oare ce am greșit eu înaintea lui Dumnezeu de nu am vole să trăiesc pe pîmîntul istă, să respire aleru istă așa plăcut. Cind m-am gîndit de unde am venit, și că trebuie să merg la înămînăpînia înămînăpînie, cind am pus piciorul pe scară să mă urc în tren, am gîndit, Doamne, mulți mai fericiți aș fi să-mi dea cineva un plumb să mor, să rămîn aici, pe pîmîntul istă, decit să mă duc înămînăpînia acolo. Dar nu am avut ce face, n-am

sedia și mă păzia. Nu mult timp după ce m-a învăltit, am strănatul de două ori. S-a bucurat tare mult bărbatul acela și a zis că acesta e semn spre bine. Prin astă mi-a salvat viața, că de altfel nu-ți mai avia nime grija că ești bolnav, să-ți deie medicamente sau macar să ai cu ce îți udra gura. Si așa, încet, am început să revin, dar cu ce putia să prinzi înămînăpînia de putere, căci nu era mai mult nimeni, decit fărmatura cea de pîne și aceea nu o mîncam singură, ci o împărtășeam cu copiii. Carnia s-a topit pe noi, a rămas numai pielea și ciocanile. Am fost rămas numai schilețul, cum vedeam odată prin cărți. Ne ultim unu la altu și gîndiam, aice e sfîrșitul nostru. Totuși nu pierdiam nădejdia în Dumnezeu. Ne rugam cu toții la Dumnezeu să ne dăruiască putere și să ne ajute cu puterea lui, să putem biru toate greutățile ce stau împotriva noastră și să putem ieși din prăpastia celiă, să nu ne rămîne ciocanile prin pusturiile celiă așa îndepărta. Era foarte grea problema cu ce să-ți poți înține zilele. Au început băieți să caute, să vineze ceva prin pădure, dar cu ce? Nu aviau nimic. De armă nici vorbă. Am găsit niste ăștăjă. Au făcut băieți la tururi, au ieșit în pădure și îl-au așezat printre tufi. A două zi, s-au dus să le controleze și au găsit vro trei crupateli prinse în ele. Crupateli celiă erau niste pasări, olică mai marișoare, cum sunt hulubii. Într-un suflet, au venit cu ele acasă, și mi spun la că mama, acumă ai ceferbe. Si eu repepe le-am grijat și îl-am fert cu toate că nu era nimic cu ce să le prigătești. Totuși era mai cu putere, decit apă cu sare.

urcat amîndoi cu baletul și trenul a pornit. Ne-am așezat amîndoi la ferestre și ne ultimă cit prindeam cu ochii la cîmpurile întinse cu sămânături verzi, la lumia îmbrăcată curat și cu fețele împrospătate, nu ca noi posomorî și pîrlî de ger. Am mers apă pînă am trecut de Moscova, după care nu ne-am mai putut ultra pe ferești. A început trigul și fereștile au început să înghețe. Cum ne-am apropiat de munții Urali, s-a facut un ger și un viscol de lîi clăjanău dintră în gură. Si în vagon era frig de nu mai putia. Am răbdat așa cum am putut pînă am ajuns la locu nostru. Acolo gerul era la 40 de grade, un viscol de lîi închidia sufletu și omătul era pînă la briu.

Băieți au plecat iar la lucru, eu pe acasă, căci cum am spus, nu mai eram în lucru. Dar imi era mult mai greu, ca înainte de a merge acasă, căci în cînsprezece ani, trăind pe aceste locuri, ne-am deprins cu viață de acolo, și față de anii de la început, acumă ne păria că trăim foarte bine. Dacă puteam cumpăra pîne să ne putem sărura, credeam că așa e viață în toată lumia. Dar am fost și am văzut, că lumia trăiește așa cum trăia și mai înainte, climatul e cald și frumos, aleru plăcut de parcă ai fi stat numai afară. Si aici la noi abia prin luna lui mai, începă să se moale omătul, să curgă păreiele și pe la jumătatea lunii lunie să se curățe apele de ghiajă. După ce m-am întors de acasă, m-am cutundat în gînduri și erau astă de amărătă. Mă frâmîntă întrebarea, pentru ce sufăr eu și copiii atîta necazuri și greuări.

Selectia textelor:
DONCA TEODORESCU
Fotografi din colecția:
Dr. GEORGE NANDRIȘ

Mircea Druc: „Istoria nu e serbare de revelion”

• Din doi Mircea, unul era în plus

Cred că demiterea dvs. și apariția trupelor speciale la Tighina sunt evenimente care se legăt?

Trupele aceste speciale se adună acolo din timpul referendumului din martie. Lumea era însă atât de ocupată cu spectacolul demisiei primului-ministru că nu le-a observat pînă acum. Eu nu sunt prea impresionat de prezența lor nicio.

Care cred că este cea mai bună explicație a înăpărării dumneavoastră de la putere?

Una deosebit de curioasă, după părerea mea. Știi, în început nici Parlamentul și nici opinia publică nu aveau încredere în calea propusă de mine. Anume, abandonarea imperiului și supraviețuirea prin conlucrarea astăzi cu România că și cu alte state europene, date fiind evenimentele pozitiei noastre geografice și ale conjuncturii istorice. Aceasta ne favorizează mai mult decât pe ţările Baltice, ca să nu mai vorbim de republikele ceho-slovace. În cincinătirea noastră de a ne emancipa față de Centru și a neapropia de Europa. Mulți parlamentari însă, între care și agrarienii, credeau că în cîndva va reveni în putere partidul comunist și se vor termina lozile astăzi. Cind au vîzut însă că lucrurile încearcă să împiede, că democrația progresivă și nu decît în stîrpi seama încontro mergom, că aceasta este calea. Dar dacă aceasta este calea, și-n spus, nu mai avem nevoie de Druc! Putem să o urmăm singuri. Acum, făstii au adoptat lozincile democrației, ale Frontului Popular și le utilizează în funcție de conjunctura politică.

Am auzit și o altă explicație. Se spune că între dvs. și președintele Snegur ar fi existat o incompatibilitate fundamentală chiar de la început.

Bineînțele că ea stau lucrurile, și nici nu ar fi putut să altfel, din moment ce provenim din două scoli diferite și avem deci două vizuri sparte. Ca să nu mai vorbesc de diferența de credință și temperamente. Incompatibilitatea este aproape totală, nu și-n cînd că avut ideea referitoare să ne întărim Mircea Snegur, Mircea Druc, în victorie ne duci! O cincinătirea lozincă presupune că a fost preferată din anii stalinismului românesc; parcă am auzit orășanomântorul Ana Peizer și Gheorghiu-Dej. Lui Mircea Snegur nu-l trebuia să cea și pînă în urmă a pus lucrurile în punct. Părerea mea este că el a fost înăpărător convins că se poate descurca fără un alt Mircea, și trebuie să-l ecordăm posibilitatea să demonstreze acest lucru.

Care sunt chestiunile în care ați fost în cel mai grav dezacord cu președintele Snegur?

Diferențele se refereau mai mult la viitor și la felul de a recruta personalul, ormenii cu care lucram. Pentru mine, competența profesională și aderența la cauze naționale contează mai mult decât loialitatea față de superior, pușcă pe primul plan de președintele Snegur. și nă fost calea. În activitatea administrativă, chiar în nivelul cel mai înalt, eu consider că toate forțele pro-independență trebuie să se

reunescă în jurul a trei categorii de obiective: strategice, tactice și operative. Eu plec de la premisa că este imposibil pentru un singur om să ai căpătări de concepție, strategie, și să fie concurent un bun executant de teren.

Tradiția veche a caderilor partidului comunist spune însă că activistul poate fi toate aceste în același timp. Închipui-jă că se să intîmpă dacă ei în limite un academician să predea la cîștele primărie – să ar umple de ridicol. La fel, este imposibil ca o singură persoană să fie un străluș oferă de stat major și un bun comandanță de pluton la cota 307. Pe cind el își închîpește că o zi poți fi prim-ministru și în două zile să intră în pielea brigadierului care inspectează un colhoz și își dă cu pătronea. Din această mentalitate iau naștere prejocurile indicării, se crează tipuri de conducători precum Bodiu, Ceaușescu, care discută azi cu Sadat situația din Orientul Apropiat, iar mâine se duce la o formă și să dă cu pătronea cum se face polonizarea. La mine chistile astăzi nu îmi. Mi se reprozează că nu am avut o experiență de conducere directă, dar am predat managementul occidental comparativ destul anăi că să nu cred în capacitatea ținute. Așa cum este necesară separarea puterilor în stat, aşa este necesară și separarea acestor categorii. În activitatea de conducere. El, aici nu m-am putut eu. Înțeleg că președintele Snegur, pentru că po de o parte mi se cerea o strategie de lungă durată, iar pe de altă parte eram întrebător de ce nu se găsește chiloji în magazinul de pe strada Puskăr. Cine nu crește absurditatea situației și un populist în conduce re, și eu cu populismul nu mă pot împăca.

• Nu ne trebuie guvern stabil, ci economie stabilă

Dați fiind că lăciște parte din guvernul dvs., cred că domnul Muravski ar fi trebuit să refuze numirea?

Heidei să încheiem capitolul acesta cu o precizare: „E un oră care cere că să mai bine deci mină? Cu-eli mai bine îeri și lău cu-eli mai bine!“ Eu nu am decit două probleme la această oră: independența totală a poporului meu și revoluția în economie normală, după modelul ţărilor mici occidentale, cum ar fi Danemarca, Belgia, Elveția sau Israel, având la bază procesul de privatizare. În decădă aceasta este lăciște de Ionescu, sau de domnul Grigore Vieru, sau de dvs., este foarte bine. Eu am să steau cu ochelarii pe nas, am să mă uit la televizor și am să băz în palme. Nu fac parte din categoria celor cărora nu le ajunge să fie bine, ci vor neopărat să fie ei cei care îl fac. Adică nu em lăciște unirea, noi am lăciște colectivizarea, noi am lăciște panglică! Partidul nostru să fie cel care a decoret că doar dacă fac patru sau că tot ce zboră se mărină! Pe mine nu mă frâmnă nimeni lucru.

Cred că actualul guvern va dura? Este un guvern stabil?

La ora aceasta nu există guverne stabile în nici una dintre republici. De altfel, nouă nu ne trebuie guverne stabile, nouă ne trebuie economie stabilă! În anii '70, cind montam niște

șantaj, prin anturaj etc. Pun grupul meu de experți să vă studieze și găsească o soluție. Pe cind unul parlament Intreg este mai greu să îl dai de capăt.

Deci sunteți pentru o republică parțială.

Aș spua astăzi de o milie de ori. Cel puțin pentru Republica Moldova, cere de facto este o colonie, în perioada de eliberare națională și transiție la economia de piață, numai o republică parțială poate fi soluția! Altfel, mă cheamă la Moscova, și ceea ce îmi găsește mie ca președinte, fie trecutul meu glorioz, fie o nevastă căreia îl place să schimbe miniștri, sau cine mai și. Și-mi obligă să semnez, și-o semnatură din această are greutatea unui petrol în baltă pe care nu-l pot scoate generații de cuminți. Nemaivorbind că de periculoasă este concentrarea de putere. În jurul celui care are putere imediat fac grup și, deci eu nu pot participa la alegeri din principiu. Adică Druc e împotriva republiei prezidențiale și pe urmă candidații la președinție?

Bine, dar dacă asta se evită să ajungă președinte cine nu trebuie...

Lăsă să ajungă. Dacă dvs. cred că istoria este ca o petrecere de revelion... Dvs. vrei să se rezolve totul acum, imediat? Trebuie să aveți mentalitatea sportivilor, care, dacă nu pierdut azi, de a două zile se întrează pentru olimpiada viitoare. Astăzi a politica, cine vrea totul acum și alii în politică nu ajunge prea departe. În orice caz, „nu și revoluție“ n-am de gînd să spun niciodată. Orice e mai bine.

Nu voi candida la președinție

Am uitat să vă întreb dacă veți candida la președinția Moldovei, în cazul în care vor fi alegeri.

Nu. Sună împotriva republicii de tip președinte. Este un sistem periculos.

De ce?

Să zicem că avem un președinte, la Chișinău sau la București. și el este chemat fie la Moscova, fie la Washington, sau unde vrei dvs. Cei de acolo găsesc repede o cale de a-l încoarta. Fie prin mită, fie prin

DOI PRIM-MINISTRI:

Cind, în urmă cu cîteva săptămâni, Parlamentul Republicii Moldova a acordat un vot de încredere primului-ministrului Mircea Druc, faptul a căpătat proporțile unei drame. Într-afîrse legăse numele lui Druc de ideea autodeterminării poporului român din Basarabia. Faptul a fost pus, firesc, pe seama Centrului, deși se pare că motivele înăpărării sale sănt de ordin mult mai cremenesc. În acest context, succesorul riscă întotdeauna să treacă drept un rival. Cu toate acestea, în ultima ședință de cabinet prezidată de Mircea Druc, s-a discutat varianta Valeriu Muravski – ministru de finanțe la acea oră – ca prim-ministru. Această varianta, confirmată la limita voturilor necesare de către Parlament, salvează politica lui Mircea Druc și echipa acestuia. Fară strălucrea celuia mai neconventional limbaj politic cu putință – cel al lui Mircea Druc – limbajul nouului prim-ministru este totuși cel al liberalismului economic, un limbaj – deci – dătător de speranțe.

De fiecare dată cind Gorbaciov se deplasează spre dreapta, se spune că este din cauza armelor. Cred că în cazul unei lovitură de stat militare armata ar putea administra economia U.R.S.S. în actuala condiție?

Ei, doar există precedentul polonez! Cind au fost amenințate structurile statele comuniste de către Solidarnost, generalul Jaruzelski a preluat puterea. A jinut cîțiva lăzii în arest la domiciliu săse luni, ceea ce le noi eră mult mai greu de realizat, sunt mai mulți și mai răi, și ar trebui înțuită mică vreo zecă ani! Pe urmă și-a dat seama că trebuie să salveze partidul și să-l facă prim-secretar, iar cind a văzut că s-a dus de ripă și partidul, să-l facă și președinte. Experiența nu o putem exclude, decarește noi învățăm prea puțin din lecțiile istorice, și nu sună să se înțeleagă la București, ci trebuie să existe și un Vilnius și un Tallin, poate și un Chișinău. Teoria mea spune că aceasta este unde seismică care a trecut întîi prin capitala Europei de Est, apoi prin Vilnius și Chișinău și, eșa mai departe, spre Pacific!

Și cît timp cred că-i ar trebui unde să termine ce are de făcut?

Vreo zece ani, nu mai mult.

• Pînă la urmă anexăm noi România

Un alt lucru care se audă deseori este că Moldova nu ar putea supraviețui din punct de vedere economic în cazul în care ar fi independentă.

Punctul meu de vedere este că ar putea. Cred că lumea afirmează înășă contrariul, pentru că nu pot evita să nu pomească de la declarativ. Vă rog să călări o declarație „La Moldova“ de Mihail Sadoveanu. Toată psihologia moldovenilor este acolo. Moldoveanul se hotărăște să meargă să pună hulpea din Valea Morii, sau de dvs., este foarte bine. Eu am să steau cu ochelarii pe nas, am să mă uit la televizor și am să băz în palme. Nu fac parte din categoria celor cărora nu le ajunge să fie bine, ci vor neopărat să fie ei cei care îl fac. Adică nu em lăciște unirea, noi am lăciște panglică! Partidul nostru să fie cel care a decoret că doar dacă fac patru sau că tot ce zboră se mărină! Pe mine nu mă frâmnă nimeni lucru.

• Undă seismică merge spre Pacific

Am fost destul de surprinsă să constată în cursul unei recente vizite în S.U.A., că de atâtădată este încă administrația americană de președintele Gorbaciov. Cum vă explicăți acest fenomen?

Americanii au avut dintotdeauna pretenția că sunt foarte receptivi la noi, prind totul din zbor, dar în realitate ei sunt niște conservatori iremediabili. Și-au format niște deprinderi și acum le conservă. Mai și că credulitatea tipică a oamenilor bogății... Eu îl compăream cu un copil drăguț și binecrescut de familiile bune care ieșă în curte și scăpă de un sandwich. Ce-i mai rămâne din el? Nimic. I-l mărinăciuți călăi. Ce au înțeles americanii în 1968? Nimic. Unii admirau Europa lui Hitler, alii pe cea a lui Stalin. După aceea lo-a fost lovită de Hitler și l-au cedat prea mult lui Stalin. Dar, mă rog, mai bine Gorbaciov cu ogleație lui decât cine și cine. Probabil nu găsesc americanii, pe de altă parte, cine și cine, poate le face cîteva că nu se dobernează imediat de un om în calea orey.

Cred că alegerile lui Eduard Sevardnadze în funcție de secretar general al O.N.U. va influența pozitiv drumul spre independență și unor republici?

Să sperăm. Dacă el o rădu în Ierusalim, să-l să spună...

Totuși, în cursul unei vizite recente la Washington, Sevardnadze a pledat contra autorității economică distribuită direcții republicilor, cum cerea Vitalius Landsbergis.

Păcat. A excluderă la ora acesteia misiunea de eliberare națională însemnă să negi loata istorie noastră interbelică și postbelică. Vasilescu și Anglia și Bascii nu pot renunța la revendicările lor, dar un popor de patruzei și cova de milioane cum sunt ucrainenii vor renunța? În Uniunea Sovietică, misiunea de emancipare socială a mers mină în mină cu cea națională. Să renunțăm la ceea ce națională? Să? Vom ajunge la un standard de viață europeană, americană? Mă întreb.

Cum priviți înțelegerea celor 9+1?

Este un pas serios spre acceptarea tratatului unional. Cu nouă, da, dar nu înțeleg de ce plus unu, doarcoce cei nouă au ce declară: una prezintă Ucraina, alta Kazahstanul sau

O SINGURĂ POLITICĂ

„Noi nu vom îngădui nimănului să ulte de Mircea Druc” afirmă cel din Frontul Popular, care se împacă foarte greu cu situația. Neîmpăcarea lor, foarte estetică, de altfel, nu este de ordin pur politic: creatorul actualiei politici va triunfa prin ideile sale chiar dacă nu mai este în trunca guvernului. Tristețea depășește contextul politic și chiar pe cel al persoanelor implicate: Mircea Druc, un politician „cum jara asta produce o dată la o sută de ani”, nu a fost îndepărtat din cauza defectelor sale, ci tocmai din cauza calităților. Avem nevoie de oameni de excepție, dar că de greu îl suportăm atunci cind îl avem! Cei care nu se împacă cu plecarea lui Druc se tem în primul rând ca românii să nu aleagă încă o dată mediocritatea atunci cind ar putea face o altă alegere. Cât vom prefera oameni mediocri, fie din cauze, fie dincolo de Prut, istoria noastră va fi pe măsura lor. Să fie însă aceasta istoria pe care o merităm? (ALINA MUNGIU)

Rusia, dar ecel unu nu știu ce reprezintă. Nu are în spatele lui nimic.

Stă că a fost recent la Chișinău o înțelegere a republicilor care au făcut pași mai hotărâți pe calea independenței. Se poate construi o alternativă împreună cu acestea republici?

Nu numai că se poate, dar este absolut necesar. Nu e vorba de o unire, că ar fi ridicol să spunem că s-a unit micuța Estonia cu micuța Moldova, dar chiar și astăzi înseamnă foarte mult, o mulțime de schimburi economice se pot face între Moldova și Lituanie, de exemplu! Dacă va trece conducta de petrol din Iran pe teritoriul Georgiai și Armeniai, cum a fost vorba, de ce nu ar putea avea și ei ceva deosebită acestui fapt.

• Leul convertibil este adevăratul rege

După demiterea dvs. s-a scrisă în unele ziaruri românești că tot avea nevoie opoziția română de un lider și că probabil și fi cel mai potrivit. Ce părere aveți de această idee?

(Răspuns) Aceasta este o întrebare provocatoare în care nu răspund. Dej-mi legitimația să văd mai bine cine sunteți, să nu lucreți doamne ferește pentru KGB. Vreți să devin pentru unii de la Moscova, Chișinău și București un adversar? Numai în cadrul acestel vorbe și își vor face sigur rău. Nu am eu destule pe cap ce să trebuiesc să mă mai amestec și în treburile interne ale unui stat vecin și prieten! De parcă nu aveți dvs. destulă gărgăra acolo și destui doritori să facă pireute pe scena politică.

Nu doritorii ducem lipsă, ci de oameni politici eficienți. Vedeați, noi am sărit etape undergroundului și am ajuns pe teritoriul luptei politice fără nici un fel de experiență.

De, aceasta a fost drama României. Nicioată nu mi-aș fi închipuit că și voi face românii o sută de partide, făcând astfel doi pași înapoi în loc de unul înainte. Cu totul venerația mea față de trecut, că îmi dau lacrimile orunde și că dacă nuvin cînd îndrîndu-se „Deșteptă-te, române!” – dar acesta este doar un reflex condițional, pentru că tu, fără mare importanță deci – cred că vizionarea retrospectivă este unul dintre motivele ineficienței oamenilor politici în

România, dacă nu sporește doză de pragmatism. Nu degeaba voia Eminescu să fi lăsat și noi ceva de la germani sau de la americani. Cum a profitat de libertate populația română? Fiecare scrie poezii sau face parte din politice sau deschide un ziar. La astă vîsează își, aşa cum vîsează toate fetele din Ucraina să se mărite cu un ofițer, iar își băieții să se facă ofițeri. Dacă mai deschide vreunul o prăvălie, te pomenești că nu e român și îl mai și bestiolesc zidurile că nu predă țara și face bîrniță. Aliajul acesta belcanic format din invidie, încreștere, sentiment în loc de răjdune... Oricât talent am avea – că nu putem admite că nu suntem talentați – ne lipsește o altă influență, una constructivă, cum ar fi pragmatismul american și pozitivismul protestant. Noi, ca și ruși, aşteptăm mintuirea de la un țar bun, de la un mirec... și dacă nu vine minunee, atunci ne îmbătăm și începem să înjurăm mama care ne-a făcut. Să, eventual, găsim un tap îspășitor. Ce poate fi mai trist decât că în România a apărut ideea că evrei – care au rămas vreo douăzeci de mil. fățu de opisute de milii și erau în interbelic – sunt de vină pentru ce se întâmplă? Maia Jidovăescu a ajuns acum să-l mărinsească pe român?

Ideea există, dar nu este foarte populară. În context trebuie să vă spun însă că principala speranță a opozitiei se leagă la această cră de monarhia constituțională și de persoana regelui Mihai.

Văd de mine! Dar de ce? Că le-a mers spaniolilor, sau că trăiesc bine belgienii, suedezii?

Ar fi două argumente. Mai întâi și realitatea că nici un lider de marcă nu s-a impus din opozitia noastră, astfel încât mulți oameni văd în persoana regelui ultima lor speranță.

Dragii mei frați români, ultima speranță este să vă lăsați de gogoși și de gărgăre și să vă puneti serios pe lucru... Nu ne salvează pe noi nimeni căciuț din cer, ci numai noi însă... Mi se pare o tragicomedie ceea ce se întâmplă. Dacă mi-ai spua că tu își pun speranță că

acest miliard pe care îl împrumută Occidentul României va ajuta să facă leul convertibil să fie bucurat. În loc de asta ne facem regat. Ulterior, treceți la catolicism, decă asemenea soluții căutăți, deși probabil că e prea firtru și pentru asta...

Să nu credeți că nu ne-am gîndit.

Înăl, astă nu va distrugă pe noi: retrospectivul. Idealizăm trecutul, deși niciodată n-a fost bine. Soluțiile pot fi căutate numai în viitor. Dacă ultima speranță e trecutul, atunci lucrurile sunt mai triste decât mi-am imaginat eu. Dar, cine știe, poate vin albanezii cu vreo soluție. Am impresia că recuperarea repede albanezii. Dar de ce nu v-a venit ideea să vă întoarcăți și voi în urmă, la domnie, să faceți trei principii în loc de unul? Absurd, periculos. Dacă moneda națională a României ar fi liber-convertibilă nu ne-ar mai trebui nici țar, nici Burebista. E o primă condiție. Ulterior ar interveni și alii factori despre care vom discuta, poate, altădată.

De leul convertibil suntem încă foarte departe...

Dacă sunteți departe, îl puteți aduce și pe Ștefan cel Mare din mormânt și tot n-o să poată face nimic. Cel mult ar muta o două oară vîzînd în ce hel am ajuns... Da, există într-adevăr o valoare supremă ce ține de trecut: un singur simbol și o singură națiune – dacă-lăținul într-un spațiu ecologic recuperabil. Decă Phoenix, în loc de Felix. Restul liniște, în mod decisiv, de specificul secolului XXI, de fascinația Mileniului Trei.

Interviuri realizate de
ALINA MUNGIU

Autoarea mulțumește domnului Boris Vieru, înșărcinatul cu preșa și guvernul din Chișinău, a cărui disconfortabilă și competență profesională a permis realizarea acestor interviuri într-un timp record.

Valeriu Muravschi, prim-ministrul Republicii Moldova: „Acest Guvern nu va fi o jucărie în mâna nimănuilui”

• Fără o transformare radicală a economiei independența rămîne o simplă iluzie

Domnule prim-ministru, se discută foarte mult în Europa de Est că această cră economică este cel care primează asupra politicului sau invers. Care este părerea dvs. cu privire la Moldova și, în general, la Uniunea Sovietică?

In etapa actuală din păcate problemele politice primează, atât ceea ce privește fiecare republică în parte, cât și U.R.S.S. ca ansamblu. Un aspect este lupta înverșunată care se duce între forțele de lairi și cele de mijne în cadrul acestui debut de democratizare. De rezultatul acestui lupte depinde viitorul popoarelor noastre. Ai doilea aspect se referă la procesul obținerii suveranității și chiar a independenței unora dintre republici. Aceste două elemente sunt suficiente pentru configurarea unei lupte politice acerbă, în care, din păcate, economia trece deosebi pe planul doi. Părerea mea este că, dacă am reușit să întreprindem pași mai concreți în cadrul acestor reforme, în economie de piață, multe dintre aspectele politice și chiar problema relațiilor dintre republici și detinerea și-a rezolvă cu mult mai ușor și ușor. Economicul va prima și pentru că majoritatea populației Republicii este preocupată de bunăstarea materială, poate în măsură mai mare decât în renasceră ţările naționale, chiar dacă aceasta rămîne ţările noastre principale. Să nu uităm că noi, în Uniunea Sovietică, am pierdut deja sase ani, de la debutul restrukturării din anul 1985, pentru că nu am îndrăznit schimbările cardinale în economie. Abia anul trecut s-a ajuns la concluzia că fără transformare radicală a economiei nici alte schimbări importante nu sunt posibile.

Une dintre primele dvs. declarații ca prim-ministru s-a referit la necesitatea accelerării procesului de reformă. Cum intenționați în mod concret să faceți această accelerare, deoarece plină acum eforturile Guvernului să au lovit de lentoarea cu care Parlamentul creaște suportul legislativ necesar?

Programul nostru de reforme, poate nu perfect detaliat în toate compartimentele, a fost prezentat încă de acum un an. Poate nu era un program hiperconcret, dar trebuie să ținem seama că situația noastră este mai grea comparativ cu România, de exemplu, care este un stat suveran și că guvern poate să fie indiferent ce măsură găsește de cuvânt. În vreme ce Moldova, de exemplu, depinde, într-o măsură foarte mare, dacă nu chiar totală, de alii și nu are aceeași libertate de mișcare.

Factorii externi să fie cel care să împiedice Parlamentul să fie mai prompt cu privire la elaborarea legii necesare reformei?

Bineînțeles că nu. Să nu uităm că există încă structuri administrative vechi și foarte influente, ce să nu mai spunem de mentalitatea care ne-a fost inoculată totă viața și care se opune acestor transformări. Sănuțim, pe de altă parte, că există un unic sistem finanțier bancar. În U.R.S.S. Poți fi progresistul progresiștilor, cu doctorat în economie de piață, și tot nu ai putea rezolva mere lucru în aceste condiții. În ce privește strict Parlamentul, aveți dvs. dreptate...

Bun, și cum veți proceda de acum înainte?

La ultima sesiune a Parlamentului, cind mi-am prezentat poziția, am insistat că apărarea acestui cadru legislativ este prima urgență. Pentru reforma finanțieră și pentru privatizare, care sunt cheia de boltă a reformei, avem nevoie de legi căci mai urgent.

• Vom ajuta oamenii să se ajute singuri

În mod concret, care vor fi etapele reformei în liniile care urmează?

Programul nostru anticriză, cum se mai numește, prevăde încă din al doilea semestru al acestui an privatizarea comerțului, a sferei serviciilor în general, a întreprinderilor mici, a celor nerentabile...

Aveți de gînd să privatizați întreprinderile nerentabile?

Lăsați-mă să vă spun că aveți cuvinte mai întîi despre concepția noastră generală cu privire la privatizare. Există două versiuni: privatizare gratuită și cea prin vînzare. Noi susținem a două versiuni. Poate nu sunt la suță, decorece, desigur, poporul nu are resurse financiare suficiente. Dar statul va oferi credite pentru a stimula cumpărărea acțiunilor de către cetățenii, în felul acesta și munca va avea o dublă motivare, pe de o parte pentru achitarea acestui credit, pe de altă parte pentru obținerea unui beneficiu care se reflectă direct în creșterea nivelului de trai.

Din cîte știu, atîn România cît și în Polonia există ideea că trebuie privatizate doar întreprinderile nerentabile. În Polonia au fost vîndute acțiuni la întreprinderile care mergeau bine, iar primul-ministrul român a afirmat că liberalizarea prețurilor va selecta întreprinderile viabile care trebuie privatizate. În ce privește restul întreprinderilor, există chiar ideea de a împărtășește ajungătoarele falimente mai repede...

Nu, noi nu vrem să le împingem în faliment. Ele contribuie totuși cu ceva la producția

Guvernul meu nu este instabil

Aveți de gînd să întreprindăți vreo acțiune politică pentru stabilizarea guvernului dvs.? Din cîte știu, ați fost acceptat ca prim-ministru la limita voluntară necesare.

Așa este, dar astă face și mai prețioasă această eleganță. Ce să vă spun? Guvernul nu cred că este instabil. Practic este același guvern, aceeași echipă care va face aceeași politică. Avem de gînd însă să fim ceva mai seviți, inclusiv în relație cu Parlamentul. Noi am chemat pe totă lumea să nu se alăture pentru crearea unei atmosfere de profesionalism și lucru construcțiv, dar în același timp trebuie să le împiedcă că acest guvern nu va fi o jucărie în mâna nimănuilui.

Fotografie de Ovidiu Bogdan

unele măsuri de protecție socială.

E adevarat. Dar punctul meu de vedere elici este mai particular. Eu nu cred că trebuie să asigurăm protecție socială tuturor prin indexarea veniturilor. Grăja statului trebuie să se manifeste prin crearea unui cadru de activitate accesibil și care să permită afirmarea oricărui om capabil și domiciliat să prospere. Știi cum să obțină să gîndească oamenii la noi: ei să muncească și statul să gîndească pentru ei. Interesul nostru fundamental se referă la corectarea acestui mentalității. Lincoln a spus foarte bine că niciodată nu-i ajută pe oameni dacă încercă să facă în locul lor ceea ce ei singuri sănătățile și trebuie să facă. Bineînțeles însă că vom asigura protecția socială a celor puțuri care nu au posibilitatea să se descurce orice ar face: pensionari, studenți, bugetari. La această se va realiza indexarea veniturilor.

• Tratatul nu va împiedica obținerea independenței Moldovei

Care este poziția dvs. privind tratatul încheiat de România cu U.R.S.S. și care este apărătorul să fie ratificat de Parlamentul României?

România este un stat suveran și U.R.S.S. de asemenea. Au deci dreptul să încheie orice tratat doresc. Astă nu ne poate înțelege pe noi de pe calea formă a independenței pe care sănătățile angajă. Cuvîntul final în această chestiune îl va avea, firește, poporul, părerea mea personală este că independența poate fi declarată oricând, dar rămîne o simplă iluzie fără obținerea unei independențe economice. Scopul nostru principal este realizarea acestor independențe economice care să facă posibil visul nostru.

Vă construiește o alternativă economică?

Da. În afară de unitatea culturală cu România care ne este indispensabilă, vom încerca să integrăm economia noastră cu cea a fraților noștri și chiar a unor țări situate mai la Apus. Trebuie să fim însă realisti. În lumeni economică interesa primăvea și nimenei nu ne reiește să pînă și să se întâmple. În plus, vom crea relații independente de Centru cu celelalte republici, relații economice pe care le vom întreține indiferent de conjunctura politică. Un exemplu este Ucraina, în care am efectuat o vizită împreună cu președintele Snegur locul pentru a stabili acest lucru.

Ce ar trebui să facă România pentru a vă ajuta?

Noi înțelegem că și România are problemele. Dar ar trebui să încercăm forțarea acestor alternative economice. Există domenii economice în care aveți dvs. superioritate, există altele în care avem noi. Să înțelegem și frații, în cazul unor complicații de tipul unei blocări economice din partea Centralului săptămînă sprijinul României.

CU SUFLETUL LA GURĂ

Profesoara mea de franceză era ortodoxă. Odată, vătrebul să lămurim rolul pe care l-au avut în viața noastră aceste doamne devenite din săracie profesoare, doamnele cu rîume sonore și purtări alese care, pentru sume ridicole, învățau franțuzește pe copilul oricărui, stăcând clandestin între cîntece și conjugări cîteva verbe bune despre Dumnezeu și Rega.

Așadar, profesoara mea de franceză era ortodoxă dar, din copilarie, își dorea să fie catolică. Ca să-și vadă visul cu ochii a așteptat cu răbdare sălzeți de ani pînă cînd Hrîsl, mama ei, s-a prăpădit și, îmbrăcată în rochie nouă, s-a dus și s-a reboțezat la catedrală. Pentru mulți dintre noi relația cu fostele profesoare de franceză căpătase valoarea unei nudenii spirituale. În felul acesta îmi explic pentru ce am trăit atât de intens botezul ei. Atunci am înțeles cît de greu este să nu judeci, să nu iezi cuiva în nume de rău faptul că îl cauți pe Dumnezeu pe alt drum decât tine. Tot atunci mi-am pus întrebarea dacă mie „mi convine” că sunt ortodoxă și răspunsul a fost că îmi place să fiu. Simțeam cum spunând că sunt ortodoxă, cuprind cu brațele și strîng la piept pe copii, Bîzanțul, Muntele Athos, cu toate bisericile, crucile și iconanele lor la un loc.

Între timp am ajuns la părere că ești ortodox dacă au fost ortodocși bunicile și bunicul tău și bunicile și bunicul lor și tot așa. Într-un lanț care ajunge pînă în punctul unde era destul să spul că ești creștin. Fiind creștin trebuie să te duci la biserică, să te rogi, să te spovedești, să postești, să respici cele zece porunci și să-ți vezi de lucru tău. A vorbi sau a scrie despre biserică, atunci cînd nu te pricepi, cred că este un gest foarte necuvîntios. În ce mă privește sunt și nepregătită și nepotrivită ca să scriu despre biserică. O fac totuși fără altă intenție decât aceea de a formula cîteva întrebări pe care mi le pun de un an și mai bine. Mă întreb:

— Cine ne-a dat nouă voie să credem și să sperăm, atunci, în noaptea de 21 decembrie, că toate clopoțele bisericilor vor bate pînă cînd îl se va rupe funia? Lăcomia urechilor noastre a așteptat de la clopoțe un semn. Așa am uitat că buzele mute vorbesc pe tăcute, că ele, clopoțele, bat în dungă de aproape cincizeci de ani, fără să le auzim, și dacă vrem să le auzim, n-avem decât să punem mină pe funi, pentru că n-are cine să le tragă, degeaba așteptăm;

— Ce ne-a determinat să ne închipuim că, odată cu schimbarea care s-a produs, atâtă cîtă s-a produs, bisericiile vor începe să strălucescă din temeli și pînă în turie, iar preoții vor împînzi spitalele și azilele, orfelinatatele și pușcările, că vor prelua pe oamenii care suferă și au greșit? Cum a fost cu puțință să ne închipuim așa ceva? Am crezut că putem să scăpăm de povara grăjitorilor pe care ni le fac oamenii nepuțincioși și răi trecindu-l în seama unei biserici sărace, marginiflate și programatic corupte. Pentru ce nu am cerut bisericii să ne întăreasă sufletul pentru ca noi însine să ajutăm pe cei care trebuie să fie ajutați?

— Cum am putut să ne gîndim atunci, la început, că preoții care s-au mîșnat vor lua drumul mănăstirilor și al schiturilor, iar credincioșii din parohiile lor vor găsi puterea să-l ierte și să-l aducă în apă? Pentru cîte am temut să iertăm noi înții? Pentru că n-am putut să-l socotim pe preoții securiști mici noștri pierduți, pentru că nu am voit să ne gîndim cît de greu a fost să rămînă și curat și preot. Am avut aragonja să ne închipuim că biserica noastră poate să producă mil și mil de martiri și am fost dezamăgiti în așteptarea noastră;

— Pentru ce am socotit că renasterea

este cu puțință numai dacă pastorul este neprîhânlit? De ce nu am găsit tăria să facem ce au făcut ceilalți care au tăcut, cu toate că pastorii lor au trimis și el telegrame și au colaborat cu puterea?

— Care a fost temelul care ne-a făcut să presupunem că orele de religie se vor întoarce în școli pe ușa din față și că vor fi primite cu respectul și bucuria cu care întîmpinam pe părinți și prietenii veniți din pușcării?

— Cum, Doamne Dumnezeule, nu reușim măcar pentru zece ani să fim pur și simplu creștini, urmînd să actualizăm diferențele dintre noi într-o clipă mai bună? Am pe retină imaginea următoare: o casă ardă. Oamenii salvează ce se poate salva. La un moment dat, se opresc și încep

în organicitatea pe care o pierdem acum;

— Ce ne-a făcut să simțim atât de prosti încît să nu înțelegem că un început care crește din corpul putred al unui sfîrșit nu poate fi altfel decât cel pe care îl trăim? În sat, dacă se întâmplă să moară un om în casa unde naștea o femeie, teritorul se împărtează riguros în două, pruncul nu trebuia să-l vadă pe cel mort. Pruncul renasterii noastre și mortul coșmarului vechi se amestecă în toate și de aceea intruchipărilelor capătă forme monstruoase care ne îspitesc.

În jurul nostru și altăj care ne gresesc. Greșim și noi. Din loc de mintuire, biserică devine cîmp de luptă. În treburi bolnave, nelliniștoare, ne tulbură sufletul. În fiecare seară caut un răspuns în Pateric,

des invocatul în ultima vreme Pateric, de cărui înțelepciune ne bucurăm mulți dintre noi abia de cîteva luni. La pagina 384 astăzi citesc:

„Zis-a un bătrîn: de-îi vei aduce aminte de cel ce te-a necăji sau te-a necinstit sau te-a pagubit, dator ești să-ți aduci aminte de el ca de un doctor trimes de Hristos și să-l ai pe el ca pe un făcător de bine, că însuși necazul tău însemnează că-ți bolestă sufletul. (...) Deci, dator ești să mulțumești fratelui și să te rogi pentru dînsul, că prin el cunoști boala ta și vei primi cele de la ei ca pe niște doctorii trimese de la Iisus”.

Știu pe cineva care citește Patericul de multă vreme și pe care l-am auzit spunând că poporul român, dacă ar avea puterea să-l ierte pe Ceaușescu și să se roage pentru el, 23.000.000 de oameni dacă să ar rugă cu sufletul la gură pentru păcatele lui, ei bine, atunci...

Citind ce-am scris, un prieten mi-a spus: în trei pagini ai reușit numai să dai apă la moară și celor care vorbesc despre Ceaușescu ca despre o zină și celor care ne poftesc să căutăm la vinile noastre... Dacă s-ar găsi un singur om dormit să te la în serios, cu ce speră să rămînă? L-am răspuns: tot ce scrie aici a mai fost scris, și nu o dată. Omul care zice ar trebui să rețină că, ulte, m-am gîndit și eu și că părerea la care am ajuns este că, în mod practic, din relația noastră cu biserică vom ciștiga mai mult dînd decât așteptînd. În ce privește imaginea unui popor reunit într-o singură rugăciune, și nu orice fel de rugăciune, ci una prin care cere lui Dumnezeu iertarea păcatelor dușmanului său, această imagine nu îmi aparține. Faptul că mi-a fost comunicată l-am socotit un noroc. Pot să-l adaug o informație din care rezultă cum executau aromâni un mare trădător. Cînd comunitatea decidea că un individ merită pedeapsa capitală, ridică într-o răspîntie o grămadă de pietre înaltă cît statul lui. În vîrst era înfipt un băț de care alîrnă o hîrtie pe care stăteau scrise vîna și un blestem care îl scocea dințe cel vii. Dacă era condamnată o familie întreagă, se ridicau din pietre mai multe grămezi. „Mormintele” se faceau noaptea. Cel vizat rezîmteau efectual condamnării treptat, mai întîi boleau, apoi le cădea carnele de pe corp și mureau. În cazul în care vinovatul se căia și prin purtările sale obținea lărarea comunității, suspendarea pedepsei constă în distrugerea grămezel de pietre, operație la care participă din nou grupul întreg. Cunosc o singură consemnare a acestui obicei. Sper să nu fie o scorneală. Mă gîndesc la forța regeneratoare pe care o ciștigă comunitatea ori de câte ori risipea pietrele și ierta.

IRINA NICOLAU

Fotografie de Dan Dinescu

să împartă între ei lucrurile scoase din casă. În timpul acesta focul arde lucruri care se puteau recupera;

— De ce am fost atât de naivă încît nu am prevăzut că biserică noastră se va contamina foarte repede de situația relațiilor interrumane care este mass-media și că vom ajunge să ne plătim de preoții prea prezenti la televizor? Cum este cu puțință să stăm cu mîinile încrucișate cînd sub ochii noștri se produce o nouă rătăcire, o rătăcire care ne împinge spre biserică de consum, o biserică moale și comodă, lipsită de organicitate? În Maramureș am vîzut pentru prima oară femei stînd în jurul bisericilor cu frunțe lipite de perete, primind cuvîntul lui Dumnezeu prin peretele bisericii devenită vîoară. După ce le-am vîzut și în alte locuri m-am gîndit că legătura lor cu biserică se poate jupea numai într-un singur fir, pentru că firul acesta este foarte puternic și forța lui stă

Expoziția „PRUNC”

Sîmbătă, 15 iunie la Muzeul Tărâmului Român s-a deschis expoziția Prunc, prima din ciclul Anastasia. Spicium din atrăgătorul catalog al expoziției îngrădit de Ioana Popescu, Irina Nicolau, Șerban Angheluș, Illeana Petrescu.

În România, copiii sugară în număr: sugaci, prunci de lîză, suge lîză, coco-ni la lîză, sugaratori, suge la piept, neîntărați, copii de feașă, copii din fâșie, băieți: înfășat, copii de leagân, pruncuț mic, copii mic, copii motcos, irinca, băiețel, feciorul, ficioară, pruncuță.

Oamenii, pe care îi face la copii și tot faceau în toată ziua cîte unul, așa a vrut Dumnezeu ca să se facă zilele. În ziua întâi a făcut pe Duminica, fata; apoi pe Luni, bărbat, pe Marți, iar bărbat; pe Miercuri, femeie; pe Joi, bărbat; apoi pe Vinerea, iar femeie, precum și pe Sîmbătă ca să alibă oamenii sărini, zile.

Despre nationalism, în Corsica

• Despre Corsica, de la Paris

Momentul colocviului de la Corti coincide cu o cercare încordată a relațiilor dintre putere centrală și insulă. O comisie de specialiști în drept constituțional francez respinsese, de cîteva zile, cererea corsicanilor de a fi considerată un popor cu o limbă proprie. Cîțiva militanți ai Frontului de Eliberare Națională Corsicană sunt arestați – arestările considerate abuzive de către naționaliștii corsaci.

Înaintea plecării, găseșc răgazul de a răsfoi istoria a Corsicii. Aflată, din Evul Mediu timpuriu, sub influență pontifică, Corsica a fost cedată de Sfîntul Scaun pisanilor, care au stăpînit-o pînă în secolul XV, după care suveranul pontif a trecut-o Genovei, putere maritimă ce era mai putină pentru administrarea unei insule. Deciderea Genovei, survenită după mariile descoperiri geografice, a determinat invadarea insulei, pe o sumă modică, Franță, pe la mijlocul secolului XVIII. În acest interval, Corsica cunoaște o scurtă perioadă de independentă, legată de figura marei luminiști Pascal Paoli, cel care a redactat prima constituție democratică din lume.

Insula este prea mare pentru a se consola ușor cu ideea anexării la un imperiu, și totodată prea mică pentru a putea rămâne un stat independent. Deși apartenența la Franță rămîne o sură generatoare de frustrări pentru cel 300.000 de locuitori ai ei, care au conștiință adincă a propriei identități, această soluție – pe o parte – face Corsica părășită în viață politică și un stat glorios și – pe de altă parte – asigură Franței controlul unui punct strategic important al Mării Mediterane. Cheia de boltă a problemei pare a fi cultivarea limbii și a tradițiilor insulei, ceea ce, în Europa zilelor noastre, constituie un obiectiv ușor de realizat.

Pascal Paoli (1725–1807)

Manifestările culturale din toamna trecută, în cadrul cărora oratorul „Ultimile săpte cuvinte ale Mîntitorului pe cruce” de Josef Haydn a fost cîntat în 7 biserici de religie diferită – aşa cum s-a arătat în interviul acordat revistei noastre de scriitorul Sînto Andrei – au trezit interesul cătoriilor. Compozitorul Csiky Boldizsár, directorul Filarmonicii de Stat din Tg. Mureș, răspunde la întrebările noastre:

• Inițiativa programării acestei creații haydiene în cadrul festivalului „Musica sacra” de la Tg. Mureș a fost un demers politic?

• Deși nu a avut accent politic, demersul nostru sperăm că a contribuit la destindererea acelor suflete care au fost contaminate de neîncredere, bănușii, temeri de tot felul. Reprezentanții clerului ne-au sprijinit imediat. În intervalul de nouă zile, cele șapte părți ale oratorului au fost programate în următoarele biserici: Catedrala Ortodoxă, bisericiile Unitariană, Romano-Catolică, Evanghelică, Baptistică, Biserica de

• Despre Corsica, din Corsica

Din momentul plecării din centrul Parisului și pînă la decolare avionului spre Corsica trece mult timp decît durata înșelării a zborului Orly-Bastia, și totuși și impresia că ai coborât pe un alt continent.

Bastia e un loc potrivit pentru intrarea în insulă. Micul golf al orașului e străjuit de o cetate construită în jurul bastionului pisani, care a dat numele speciei. O cetate sumbră, lipsită de fantezie, care funcționează și ca închisoare. În zare se distinge insula Monte-Cristo, întrată în istorie doar din cauza închisorii sale. Euseb de înțeles care su fosc, de secole, raporturile dintre insulă și continental.

Orașul vechi e alcătuit din case înalte, de piatră, cu patru-cinci etaje, dintre care unele astăzi de ruine, încă pare un act de curaj să locuiesc în ele. Casele aperiș – sau apartăriile pînă de curind – unor familii străvechi, și au fost înălțate treptat, odată cu creșterea familiei. Arhitectura lor simplă, aproape rudimentară, reflectă caracterul strict utilitar al clădirilor: ea e făcută pentru a permite viața închisă a unei familii. Un sistem de colectare a apelor de ploaie, un spațiu de stocare a proviziilor, intrarea străjuită de o ușă inexpugnabilă, ferestrele mici sugerează o viață comunitară înțoterasă către sine însăși.

Insula este, într-adevăr, un spațiu al întoarcerii. În insulă, în care, în ciuda lipsei acută de resurse – aproape că nu se pescuiește –, în care marea și privită fără simpatie – doar pe mare sau venitoșii invadatorii –, oinsulă înțoterasă spre interior.

Interiorul care are bogăția unui întreg continent montan, format din vîrfuri accidentate, separate de culmi greu sau aproape imposibil de traversat. Fiecare vîrf constituie o unitate cvasi-independentă, și cărei locuitori sunt strucții, din timpuri perioade primordiale, pe famili și cînori.

Aspectul impenetrabil al munților, de pe care poți adesa să zărești marea, sălbăticia perejilor aproape verticale, de sus de metri, pe care ploile și vînturile au săpat râuri adânci, sugerând chipurile unor zeiță locice ce par a sta de veghe pentru ca insula să reziste, neschimbăță, asaltului timpului – definesc o lume aparte, anistorică, o lume imutabilă. În piatră, a însuși conceptului de însuritate.

Iar oamenii se poartă – cum s-ar putea altfel? – după porunca zeilor paginii ce stăpînesc aceste locuri, de la începuturi și pînă în zile din urmă. Rezistența lor la asaltul timpului este în esență aceeași, doar forma exteroară înețând totuși pasul euritmul vremii. De exemplu, atunci când anestezialitatea vreunui loc e primejdioasă de construirea unui hotel, în momentul în care acesta ajunge la două-trei nivele, sosete – într-o zi de odihnă, când locul e puștiu – o echipă de cîțiva bărbați mascați, care coboară dintr-o mașină pentru a pună explozibili în punctele vitale ale mesagerului

nepotit al modernității. Acțiuni – aproape – de rutină, pe care doar căte un joc al întimplării le scoate din schema lor seculară, vecină cu plăcile. Așa cum s-a întâmplat cînd, în o asemenea dinamitare, atentatorii, blazujă și îngrijă de caracterul repetitiv al unor atare acțiuni – n-au verificat suficient de atent sanctuarul și n-îu observat că rămăsesc acolo unul dintre constructori, care să a-speriat astăzi de rău. Încă e făcut o criză de înțimă. Atentatorii au chemat imediat Salvator și n-îu plecat decît după ce referitorul a fost încrezător medicilor.

Și celelalte ritualuri de conservare se joacă în fața feii de viguroș. De îndată ce un naționalist e arestat, familia lui e preluată de vecinii și de rude, după reguli ancestrale, și e îngrădit exemplar. Vîndeta supraviețuiește și ea, ultima sa victimă fiind primarul unei comune, ucis în primele zile ale anului, pentru timide încercări de a moderniza aspectul caselor și al satului. Toată lumea stie cine sunt vinovați, dar e imposibil de strîns probe împotriva lor, căci recompensele enorme care îndeamnă la delăjire sunt nepuținioase în fața mușenilor locuitorilor.

Și totuși, arhaismul insulei intră, inevitabil, în declin. Sărăcia solului îl obligă pe corsicii să căute de lucru pe continent. El se întorc, de obicei, în fiecare vară – și adesea la pensie – și se întorc, în cele din urmă, la propriu, în piatra insulei, căci aproape fiecare om are un loc de îngropăciune care îl aşteaptă în cimitirul satului natal.

• Cocolviul

Creșterea interesului pentru tradițiile naționale, pentru limba corsicană și folclorul său, de la crearea, în 1970, a unei universități insulare. Ea a fost amplasată în înima Corsicii, în orașul Corti, și a primit numele de glorioasă amintire a iluministului Pascal Paoli.

Universitatea din Corti a găzduit, pe 17 și 18 mai 1991, Cocolviul Internațional asupra naționalismului și nașismului. Grupul care, de decenii, s-a preocupat în insulă de problemele naționalismului este Colectivul Antiresist Avia Bastia din Ajaccio. Activitatea lui, deopotrivă teoretică și practică, a beneficiat de altruismul, energia și înțelepciunea doamnelui Noëlle Vincentini, personajul său însuși fi deosebit de aplaudat alături de mulți alții conflictuali care păreau irreducibile.

Pentru participanți, prima bucurie a fost – poate – aceea de a întâlni o varietate umană nebănușită. Au fost reprezentanți – prin una sau mai multe persoane – corsicanii, francezii, kurzii, irlandezii, armenii, tigranii unguri, bascii, albanezii, evreii polonezi, evreii din Israel, polonezii, belgienii, camerunezii, croații, palestinienii, senegalezii, algerienii, marocanii, tunisienii – și românii.

Ar merită relatate cel puțin cîteva dintre

comunicările prezente: Interferența dintre dreptul privat și dreptul colectiv (J. Peeters), Antropologia politică și idei de națională arabă (Jamil Kassem), Naționalismul în Irlanda de Nord (Sean Loughlin), Identitate și nomadism (Olivier Vergniot). Poate vom avea cîndva răgazul de a relua aceste teme.

Dacă toate ideile expuse pot fi preluate din cartea care va reuni comunicările Cocolviului, devenind un bun accesibil oricărui persoană interesată, maria sănsă a participenților – și numai a lor – a fost de ordin existențial. În

acele zile – petrecute de dimineață și pînă în totul nopții, împreună – fiecare dintre noi a intrat într-un segment spațio-temporal privilegiat – ca într-o navelă de Mircea Eliade –, o reconstituire miniatulară a antropologiei, geografiei și istoriei planetare. Mai importante decît explicarea relațiilor inter-tribale erau gesticulajele pe care le au în cîmpie, și vocea înălțată de căldura Africii – ale senegalezului. Mai importante decît statisticile relatează erau melancolia și modulațiile induse de nomadismul milenar în vocea tigenului ungar. Elorul de disciplinare la rigurole pronunțările franceze ale culturii vorbitor besc erau curînd copleșite de duhul limbii proprii, care le transformă într-un ropot de silabe, amintind de fuge taurilor înaintea coridelor sau de rafalele razboiului civil.

Poate că Dumnezeu – care nu a murit niciodată în Occident – a vrut să ne dăruiască un prije de a sărbători – într-o manieră leică – Rusaliile (care sunt privite, acolo, ca o simplă zi de vacanță în plus); dezlegarea limbilor, depășirea captivității individuale, accesul la un limbaj comun. Desigur, în timp ce noi povestim durerile popoarelor învinse, Garda Republicana își încarcă automatele spre a desena noi flori de singe pe piepturile kurzilor, Kremlinul își trimite trupe speciale la Tighina, marile bănci urmăresc cu frebilitate cifrele de bursă. Omul de oameni, adunară de soartă pe o insulă uitată de vreme, risipă cîteva flori în calea Merii Istoriei – care le va strîni, ca pe atîea altele, cu cîțmenele sale lustruite. Dar ceva din perfumul lor va rămâne de-a pururi în sufletul nostru – și în sufletul prietenilor noștri. Înțelepciunea noastră sunt toți oamenii Planetei.

VICTOR BÂRSAN

• Despre Corsica, din Corsica

piatră și cea din cetate. Cîrtădul cujean „Pro camere” și cîrtădul filarmonicii Sîngu-Mureșene au del gîns acestei peritură. Dacă dăm posibilitatea oamenilor să se întâlnesc cu mările realizări ale spiritualității, să stea cîteva cîpe în umbra lor – „Recviemul” de Mozart, „Pietă” de Michelangelo,

„Moșterul Manole” de Blaga, acestia vor capta un impuls care conține o fărâmă din starea de grație avută de creatorul de geniu. Este vorba de teofanie. Poporul a fost, timp de de-

cenii, privat de creația muzicală inspirată de credința în Dumnezeu. Festivalul de muzică sacra din anul trecut a fost o primă încercare de reducere a acestor creații, nicidcum minoră, în conștiința oamenilor.

• O pleedorie pentru disperație bisericescă și deosebită. Diferențele nu trebuie neglijate, ci acceptate ca un contrepunct la mai multe voci. Astfel se poate estompa xenofobia moștenită de ambele părți.

• Aju primit premiu „George Enescu” al Academiei Române în 1980 pentru poemul simfonic „Muntele”. În 1986, Fundația Bartok și Curatorul Academiei Liszt Ferenc de la Budapesta v-au acordat premiul „Béla Bartók” pentru întreaga dv. creație. Sînt aceste distincții o pleedorie în sensul celor de mai sus?

• Am înțint să primesc premiul „Béla Bartók” ca membru al Uniunii Compozitorilor din România și nu ca simplu particular. Abia după Revoluție m-am deplasat la Budapesta să primești premiul ca membru al unei delegații oficiale de aici. Tara a fost loială cu mine și nu am avut nici un motiv să nu acționez în același fel.

Interviu realizat de
ALEXANDRU D.TODERICIU

Ziua Internațională a Muzicii ESTE VORBA DE TEOFANIE

putem avea posibilitatea unică de a ne concilia pozițiile prin creația artistică. „Colecția infinită” a lui Brâncuși e apreciată doar de români? E muzica lui Béla Bartók recunoscută doar de maghiari? Operele artistice sunt alături naționale, prin specific, cît și universale, prin mesajul

AZIMUT

• În cele cîteva zile pe care le-ați petrecut la București, ați avut ocazia să veniți în contact atât cu unele medii intelectuale, cât și cu unele oficialități. Ce impresii v-așu făcut aceste două entități distincte – opuse chiar – ale peisajului public românesc?

• • Am avut în principal două impresii. Prima este aceea că există multe persoane foarte cultivate, care vorbesc admirabil franceza, dar care au sentimentul, pentru că dificultățile sunt prea mari, că procesul democratic nu a început în România. Pentru un străin care vine aici – eu am vizitat multe țări aflate sub dictatură și multe alte democracii –, vă pot spune ce am spus și acestor persoane: că procesul democratic cred că a început. Mai întîi, pentru că nu se poate spune că nu există liberate a pressei cind există sute de publicații, apoi pentru că am putut să constată libertatea de a vorbi incredibilă, mai ales de a critica. Dacă se critică înseamnă că nu mai există frică. Pentru mine, semnul cel mai sigur al începutului democrației este dispariția fricii. Există un celebru umorist francez, Tristan Bernard, pe care obișnuiesc să-l citez, și care spunea, după paroada de ocupările naziste, că democrația apare atunci cind sună cineva la ușă și îi spui că este probabil un prieten, nu că vei fi arestat. Am văzut acest lucru în România. Deci, în mare, se poate spune că procesul democratic a început. Nu spun că e un început perfect, nu am nici un fel de legătură specială cu actuala putere, dar cind sosești în România nu ai impresia că sosești într-o dictatură, văzind oamenii în stradă, vorbind, scriind și mai ales criticând. Mai toti cei pe care i-am întîlnit aveau ceva de reproșat puterii.

A doua observație. Este adevărat că puterea, pentru că e putere, prin definiție, din cauza trecutului puterii, total compromisă, este suspectă. Există deci această prejudicată foarte gravă, există impresia continuării anumitor instituții, a anumitor simboluri. Puterea face deci obiectul unei mari suspiciuni. O tinără studentă de la facultatea de jurnalistică, luându-mi un interviu, m-a întrebat cum de mi-a venit ideea să fac o carte despre un președinte, oricare ar fi el. Eu am răspuns că această carte pe care am scris-o despre Mitterrand este foarte critică și că am scris-o pentru că este vorba de un personaj istoric. Dacă am înțeles bine, tinerel jurnalist însuși faptul că era vorba de un președinte l-a părăsit suspect. Am avut impresia că nu l-am fost deloc simpatetic pentru că îmi venise această idee. I-am explicat – nu știu dacă am reușit să mă fac înțeleasă – că mie puterea nu îmi trezește aceeași alergie: cineva nu este în mod obligatoriu rău pentru că se află la putere. Ca jurnalist, ca director de jurnal, ca scriitor aveam datoria de a mă distanța față de putere, dar nu puteam decide aprioric că cineva este rău pentru că participă la putere, cu altă mai multă cu cît într-o democrație există libertatea de a alege. Cind votez, votez pentru ca o anumită persoană sau o anumită grupare să ajungă la putere, să alăbu puterea; votez pentru putere în principiu, oricine ar reprezenta-o. E nevoie de o ucenicie a libertății, lucru

Dincoace de controversă

Un interviu cu JEAN DANIEL, directorul săptămînalului „LE NOUVEL OBSERVATEUR”

În scurtul răgaz în care a avut amabilitatea să răspundă la puținele noastre întrebări, nu am putut efectiv dialoga cu d-l Jean Daniel. Persoana importantă și influentă, directorul lui „Nouvel Obs” – loc de întîlnire al oamenilor și ideilor de elită din peisajul public francez – a venit la București oarecum pe neașteptate, însoțindu-l pe istoricul François Furet și pe filosoful André Comte-Sponville. Spre deosebire de aceștia, care s-au deplasat și în provincie, Jean Daniel s-a întîlnit, în schimb, nu numai cu intelectuali și cu studenți, ci a fost primit și de președinte, de primul-ministru și de ministru de externe ai României. Într-un anumit sens, se poate vorbi de o prelungire – la un alt nivel – a vizitei președintelui Mitterrand la București. Toate aceste lucruri se observă. Jurnalist independent, distanță față de fenomene, evenimente și persoane a d-lui Daniel este în sus. Totul, în cele spuse de Jean Daniel, se poate discuta. Totul este,

însă, grăitor. În România, ochiul exersat al domniei sale a observat mai ales condițiile minime, stricte, ca de abecedar ale democrației. Necesare fiind, sănătatea și suficiență? Consemnându-i afirmațiile, cele mai multe valabile teoretic, dar restrictive în fața unui concret probabil destul de greu de bănuit și mai ales de crezut (există în om un refuz inconștient al monstruosului), am avut impresia că democrația noastră se definește pe dos: a început cu diferența specifică fără a-si fi asigurat participarea la un gen proxim inevitabil. Oricum, o privire din exterior, fie ea și grăbită, fie ea și de la înălțime, este oricând binevenită și preferabilă închiderii. Oricit ne-am chinui noi să ne compunem chipul dorit, nu trebuie să ne supărăm pe oglinzi, ci, dimpotrivă, să căutăm a ne privi în cît mai multe. Fie și doar pentru a nu cădea în fatala eroare a unei puteri transformate în atelier de confecțional măști, ca și cum lumea cea mare nu ar fi decit un bal mascat. (B.G.)

de loc facil. Există în jara dvs. un divorț între unii oameni care au nevoie de un fel de certitudine că și vor păstra slujba, asistența socială etc. și alții care încep să-și dea seama de prejul libertății. Libertatea are inconvenientele ei. Prejul libertății e mare atât vreme cît economia nu este dezvoltată. Aveți în același timp elite ce se simt frustrate pentru că nu a existat o ruptură manifestă cu trecutul, la nivel de simbol, de persoană. Se poate însă triumfa asupra unei puteri dacă vrei cu tot dinadinsul, dacă te ocupi de acest lucru. Acestea ar fi impresiile dominante.

Celealte impresii se referă la dificultăți. În primul rînd la cele economice. Care sunt considerabile și nu vor înceta să se adîncescă dacă nu veți avea destui alăuți. Este evident că Franța dorește să fie prezentă aici, apropiată României, pentru că există multe puncte comune și multe nevoi comune. Cred că Franța poate fi un fel de națiune-ambasador a României pe lîngă Germania, Statele Unite și alte țări dezvoltate. Sîntem foarte hotărîti să facem acest lucru.

• În acest sens ar putea fi înțeleasă și vizita președintelui Mitterrand la București? Pentru că, probabil să și, această vizită a fost un eveniment în același timp important și foarte controversat, începînd din stradă și pînă în paginile ziarelor. Ce credeți despre această vizită în calitatea dvs. de observator apropiat al carierei politice a actualului președinte al Republicii Franceze?

• François Mitterrand nu a tînuit deloc să vină aici însă toată lumea îi a cerut să vină. Înțîli de toate, trebuie să știi că patronii european-occidentali, americani ezită să investească în România, ca și în alte țări din zonă, pentru că nu sunt siguri că aceste țări sunt stabilă, solvable, rentabile. Toți cei care se ocupă de destinul poporului român, de soarta economică a României și nu de apărarea domnilor Roman sau Iliescu, acești oameni

i-au cerut președintelui Mitterrand să facă un efort special. El l-a făcut și a venit. A fost foarte surprins de contestația cu care a fost întîmpinat. Dar de cînd a venit, efectul a fost considerabil în rîndurile patronatului francez. În urma vizitei președintelui, au sosit multe comisiile patronale ca să studieze posibilitatea unor investiții aici. Ceea ce vrea să însemne că, dacă suntem o democrație, președintele Republicii are datoria, pentru că e democrat, să accepte verdictul poporului român. Alegerile au fost controlate internațional, poporul s-a pronunțat, nu este problema noastră să stim dacă poporul român s-a păcălit sau nu. Tot ce trebuie să stim e dacă a putut să se pronunțe liber sau nu. Restul nu îl privește pe președintele altor țări.

Al doilea lucru e că voi avea în exterior o problemă foarte gravă. Am impresia că sunt mulți oameni din opoziție care nu par a-si da seama că există o opoziție americană față de dezvoltarea României, pentru că România nu inspiră încredere deplină americanilor din cauza raporturilor cu Ungaria. Ungurii dispun de un lobby puternic în S.U.A. Trebuie deci să contrabalanșăm acest lobby maghiar, iar vizita președintelui Mitterrand le-a arătat americanilor că noi dorim să ajutăm România, ceea ce ar putea influența poziția Statelor Unite. Acestea sunt, cred eu, lucruri mult mai importante decât certurile despre sprijinul dat unei persoane sau alteia. Noi nu sprijinim persoane. Președintele face ce vrea, cei doi președinți fac și ei ce vor. Eu, ca observator liber, pot spune în același timp că un președinte e bun sau rău, dar că există și factori internaționali care, în perioade de urgență, trebuie să fie priorizați.

Interviu realizat de
BOGDAN GHIU

Lipsa reacției este interpretată ca o acceptare

Răspunzînd invitației conducerii Uniunii Scritorilor, Excelența Sa d-l Zvi Mazel, ambasadorul Israeliului, s-a întîlnit joi 13 iunie, la Casa Vermescu, cu un număr de intelectuali. Domnia sa a vorbit despre îngrijorarea pe care i-o trezește apariția unor fenomene non-democratice, a unei extreme drepte de tip fascist. Ca observator al scenei politice românești de la evenimentele din decembrie '89 încoace, el nu poate să nu remарce o tendință antisemita care s-a manifestat într-un număr de zile mai întîi sporadic, apoi din ce în ce mai agresiv și sistematic. D-l Zvi Mazel și-a exprimat consternarea în fața faptului că presa democratică din România nu a reacționat pînă acum cu suficientă energie la aceste fenomene, spre a nu mai vorbi de reprezentanții puterii, sau de televiziune (care nu a răspuns, de altfel, invitației de a fi prezentă la această întîlnire). Numai Germania anilor '30 poate furniza exemple comparabile celor oferte de ziare ca România Mare sau Europa, a spus d-l Zvi Mazel, insistînd asupra necesității de a se da o replică fermă unor fenomene de acest gen și atrăgînd atenția asupra faptului că ele nu reprezintă doar o amenințare pentru împuñatata comunitate evreiască din România, ci o primejdie pentru procesul de afirmare al democrației în țara noastră. Participanții la discuție au încercat să corecteze imaginea unei prese care lasă atare manifestări fără replică, dar au recunoscut, totuși, relativă ei pasivitate față de ele. În cursul animatelor discuțiilor de circa două ore care a urmat (pe care nu putem deci să o rezumăm, cerîndu-ne scuze celor pe care nu-i putem) s-au căutat rădăcinile mai vechi ale acestor

manifestări (Alexandru George), s-a vorbit despre faptul că resuscitarea naționalismului, a antisemitismului și de metode utilizate nu o dătu și în trecut în situații de criză. În care acestea pot funcționa ca diversiune și furnizează șeptul împășitor care este celălalt (Bedros Horasangian), despre antisemitism ca sechela a epocii lui Ceaușescu (Laurentiu Ulici); s-a arătat că antisemitismul este numai una dintre fațetele unui tablou mai complex în care trebuie inclusă propaganda antimaghiară, campania împotriva țiganilor în care televiziunea joacă un rol nefast, s-a vorbit despre recrudescerea naționalismului și antisemitismului în Europa actuală (Eugen Uricaru), despre un antisemitism cu obiectiv dar fără obiect, un „antisemitism fără evrei”, comparabil cu cel din Polonia (Aurel Covaci). Cît despre „obiect”, el există totuși, fie și restrîns sub aspect numeric, au simîn nevoie să precizeze cîțiva dintre cei prezenți. În ce privește obiectivul, mai mulți dintre vorbitorii au fost de părere că în spatele acestui fenomen se află oameni care urmăresc discreditarea, compromiterea României, reducerea ei la starea de izolare de pe vremea lui Ceaușescu. S-au evidențiat, în această ordine de idei, legăturile care se țes între România Mare, Vatra Românească, Europa, PSM și personaje ca losif Constantin Drăgan, devenit de curînd, și nu întîmplător, după apariția celor prezenți, președinte de onoare al Vatrăi Românești. Vorbitorii și-au exprimat îngrijorarea față de felul în care FSN are aerul să cochetizeze cu Vatră Românească.

Intelectualii autenți din România sunt prin natură, prin instinct împotriva sovînismului, rasismului, antisemitismului, tonul și conținutul revistelor literare o dove-

desc, a arătat Dan Deșliu. Există o incompatibilitate între creștinism și antisemitism; faptul că astfel de manifestări sunt posibile se datorează degradării credinței, a spus Laurentiu Ulici. Absența unei replici mai ferme se datorează, după părere lui Alexandru George, unui sentiment de jenă, de penibil; intelectualitatea consideră că este vorba de o falsă problemă, o inventie la popularizarea căreia nu trebuie să contribuie. D-l Zvi Mazel și-a exprimat convingearea că această atitudine face un deserviciu imaginii României peste hotare: lipsa reacției este interpretată ca acceptare. Cu jenă și cu sentimentul penibilei lui se poate lupta împotriva unor astfel de forțe. Democrația este întotdeauna în pericol, chiar și în țări cu o veche tradiție democratică, a spus domnia sa; ea trebuie mereu apărată. D-l Zvi Mazel a apelat la intelectualitate ca la conștiință critică a țării, singura capabilă să preînlămpine degenerarea tinerei și fragilei democrații românești. Z. Ornea s-a referit la declarația FSN din 22 decembrie 1989, în care se afirmă că vor fi tolerate toate formațiunile politice cu excepția celor de orientare fascistă. Ziarele despre care este vorba au indubitabil acest caracter. FSN trebuie sămăt să-și respecte angajamentele. Deși sesizată, Procuratura n-a întreprins nici o acțiune. Jenă pe care o resimt confrății săl este explicabilă, dar a momentului ca ea să fie curmată. Venind din partea unor intelectuali de origine evreiască, protestele ar părea neconvingătoare pleoariei pro domo. „Apelăm de aceea la colegii mei, ale căror convingeri le cunosc, să-și ridice condelele pentru a apăra demnitatea noastră și a acestui popor”, a spus domnia sa.

Să sperăm că aceste apeluri nu vor rămîne fără ecou.

OBSERVATOR

SECOLUL XX: VREMURI ȘI ATITUDINI

În toamna anului trecut, Marie-Claire Normand, secretară a Asociației Presse et Solidarité, îmi dădea să citez ceva ce crede că mă va interesa. Era articolul unel pe loc, în o casă și l-am răspuns că, în general, rezumă bine. „Numai că e scris în 1989, în primăvară, aşa că nu e vorba de rezumare ci de prevestire.” M-a întrebat dacă vreau să-l cunoscă pe autor. Așa că, două-zeci și unii săptămâni mai tîrziu, am avut prilejul de a-l vizita pe Ilios Yannakakis, profesor la Universitatea Lille III, un grec naturalizat în Franță, dar emigrat din Cehoslovacia, apropiat al disidenților din această țară. A fost o seară extraordinară, cu o gazdă strălucitoare în replică, cu o discuție abotcuprinsă care din care am aflat că Ilios Yannakakis și-a petrecut Crăciunul '89 în România, că a trăit pe pările lui fără cu teroriști și că nu s-a lăsat păcălit de trucurile puterii imediat instalație. Pînă când voi avea răzgăuz să transcriu, de pe bandă, aceea discuție, doresc să ofer cititorilor traducerea comunicării lui Ilios Yannakakis lăuntrite la Colocviul: 40 de ani de Alianță Atlantică, 21 iunie 1989. (I.T.M.)

ILIOS YANNAKAKIS
profesor la Universitatea Lille III

Spre noi izbînzi: cum vom răspunde?

Alianța Atlantică și Europa comunitară se găsesc astăzi în fața unor noi izbînzi. Această izbîndă este criza sistemului comunism mondial. Chiar dacă termenul de criză este împriuș pentru a defini elementele revoluționare care se anunță în Est, sistemul obligă să constată că acestea vor apărea asupra viitorului nostru și ne vor obliga să ne redefinim strategia noastră în față cu blocul sovietic.

Dacă Europa de Est va „migra” fără ca U.R.S.S. să intre în conflict, ca în ultimii dări, aceasta se datorează faptului că sistemul comunism este în pericol, dacă nu în descompunere.

Aș în Estul Europei, cît și în interiorul U.R.S.S., multiplicitatea situațiilor indică faptul că sistemul în fața procesului de destrângere rapidă a sistemului comunism. În consecință, poverile istorice ale fiecărei componente a Imperiului sovietic les la suprafață și influențează cursul evenimentelor. Într-adevăr, Polonia nu evoluează în același fel ca Ungaria, naționalismele baltice nu se pot compara cu cele din Caucaz, tensiunile etnice și răzbunările civile care „floră” în Azerbaidjan nu au același caracter ca tensiunile ungaro-române în legătură cu problema Transilvania. Sînt mari, de asemenea, diferențele de cultură politică, de metuzitate și opozitie, de mentalitate, de nivel de trai între popoarele U.R.S.S. și cele ale țărilor din Est.

Așa cum ne-a demonstrat istoria de mai multe ori, „neprevăzutul” joacă un rol considerabil în sistemul comunism. Criza generală a comunismului va secreta, fără îndoială, un număr impresionant de situații imprevizibile care vor bucura și vor face caduce analizele noastre cele mai mănușate. Este încontestabil că sistemul în ajunul unor importante schimbări pe care să înceapă să le înțeleagă în consecințele pe care le vor avea asupra reporterilor Est-Vest.

Care sunt cauzele profunde ale crizei generale a sistemului comunism? Nu este înădiminării să răspundă pe deținută către bătăile fundamentale. Cu toate acestea am vrut să aducem cîteva elemente ale răspunsului posibil.

• Expansiunea sovietică și anii '70

Să amintim că, după peclul general sovietic din 1939, expansiunea sovietică în toată lumea a fost continuă, în ciuda cîtorii „ghignerești” și avansuri. Imperiul sovietic s-a întins în zonele geografice în care nu înfîinea decât slabă rezistență. În schimb, acolo unde rezistență se bazează pe o concepție strategică de îndepărta a puterii sale militare, Uniunea Sovietică, prudențial, concentra însemne forțe militare așteptând momentul propice pentru a face un alt front.

Epoche brejneviană (anii '70) se caracterizează printr-o proliferare fără precedent a puterii sovietice pe toate continentele. Ocuparea Cehoslovaciei (1968), declararea stării de război în Polonia pentru a sfîrșîna solidaritatea (dec. 1981), „trecește” Etiopei, Angoleti, Mozambicul și Nicaragua în tabără socialistă (sovietică), invazia Afganistanului, împărțirea flotei de război sovietice în mări și oceanele lumii grație unei centuri de baze navale, multiplicarea rețelelor de spionaj în toată lumea, manipularea mișcărilor pacifice și a grupărilor teroriste, dezinformarea dusă la extrem, toate acestea ilustrează strategia multiformă a U.R.S.S. pentru a-și asigura supremăția.

Dar această formidabilă expansiune sovietică se va agăta de mișcări de rezistență ar-

mă. Pentru prima dată în istoria sa U.R.S.S. nu a reușit să nimicească forțele de rezistență a căror slabă înzestrare în cemeni și arme le-ar fi sortit, în mod normal, eșecul. Nu putem înălță măsura destulă importanță acestui factor în procesul de descompunere a sistemului comunism.

Irezistibilitatea avândă a sovieticilor în anii '70 a fost însoțită de o în fală de rezistibilitate deosebită a imaginii U.R.S.S. În opinia publică mondială, Nimeni nu poate nega că „patru sovietici” nu este decât o vulgară putere răzbucină semînd mizerie și nefericire acolo unde se împletează. Aceasta a fost un alt factor al crizei, în măsura în care componenta ideologică a sistemului, esențială pentru funcționarea sa, a pierdut definitiv din forță de atracție pentru mișcările revoluționare de prin lume.

• Fenomenul de decapitalizare în sistemul comunism

De-a lungul decenilor, puterea militară sovietică a mascat fenomenul de „decapitalizare” totală a sistemului comunism.

Prin „decapitalizare” înțelegem un proces din ce în ce mai accelerat de non-creștere de valori, de produse, de cunoștințe, de deprinderi în toate domeniile vieții politice, sociale, economice și științifice. Pe scurt, o acumulare de disfuncționalități și de colapsuri, de descompunere a structurilor și de destrucțuri ale naturii. Ceea ce este și mai socant este că nimic, dar absolut nimic, nu compensează pierderea de „globule roșii” a acestui imens corp sănătății de cancer generalizat.

Gresela care se face adesea constă în reducerea în domeniul economic a slăbiciunilor sistemului, ca și cum o eventuală reformă economică ar putea salva regimul. Or, chiar sistemul, în întregul său, este atât de un rău incurabil.

Să luăm un exemplu elovent, acela al decapitalizării materiei cenușii. U.R.S.S. este considerat ca o putere științifică pentru că posedă rachete, sateliți sau arme performante. În realitate, în afară de acest sector de vîrf al înzamării – care-i „colecrează” pe cei mai buni cercani de știință ce lea din Universitate – nici unul din celelalte domenii științifico-tehnice nu este la înălțimea exigențelor unei țări moderne. Nivelul școlar și universitar fiind scăzut, diplomații pe care-i produce învățămîntul sănătății de o calitate medie și careace să se recurezează asupra nivelului medical, agronomic, biologic, informatici, tehnologiei, transporturilor, gestiunii etc. Este un cerc vicios pe care nu-l poate răsuflare sperge. Piramida cunoșterii este goată. U.R.S.S. produce o matrice cenușie deficitară din punctul de vedere și științei.

Explicarea acestui fenomen este simplă. Cunoșterea cere, pretinde, circulația informației. Și pentru ca informația să circule și să se difuzeze trebuie ca aceasta să nu fie tributară ideologiei, pe o parte, și pe alta parte, să se poată aplica, întră predicti, în viață cotidiană. În sistemul comunism, întră, informația este rezervată exclusiv ai puterii care, ca deținător, își asigură propria pererență, împiedicînd amestecul altor puteri. Parenoia puterii comunism este de informație și de cunoștere, de știință în general și provocă un asimilare regresivă a cunoștințelor închiș putem vorbi de o țară-mondiază a U.R.S.S. Gorbaciov utilizează termenul de stagnare pentru a desemna starea în care se găsește țara sa.

Este suficient să citim presa sovietică atâtă sub efectul glastrostului care relatează scene ale vieții cotidiane pentru a ne da seama de starea de derivă a societății sovietice. Ce să spunem despre disperația moștenugărilor ce se înregistrează atât în țările cît și la muncitori, despre inexistența spiritului de responsabilitate, despre neplasarea totală față de individ, decât că acestea sint, și ele, aspecte ale pierderii de materie conștiință.

„Corupția generalizată” care cangrenează societatea sovietică și hierarhia partidului-stat este o altă față a decapitalizării. Putem considera că, în mod paradoxal, corupția este o reacție sănătoasă a corpului social față de prăbușirea economică. Deforță corupției, societatea civilă își eliberează potențialele de a întreprinde, de a crea bogății și bunuri care să-i asigure supraviețuirea cotidiană. De corupție secretă, de asemenea, puterii care, în mod progresiv vor scăpa de sub controlul puterii centrale. Sub Brejnev, U.R.S.S. s-a transformat într-un ansamblu de liefturi puternice care s-au ridicat datorită corupției. Republicile sovietice au devenit „state cu economie închisă” unde Moscova nu mai avea dreptul să primească. Aceste state își facă afacerile după propriile lor legi nescrise și mențină legături instituționale formale cu Centrul. Aparentele erau salvate.

Nu este de folo hăzard să afirmăm că, născînd puteri locale bazate pe rețele de clientelă, corupția a fost unul dintre fermentii naționalismului. Apariția consilinței că „putem funcționa și fără ruși” și că „să fim noi între noi, și la bine și la rău” a stimulat spiritul de independentă a Republicilor periferice ale U.R.S.S.

Corupția a relevat, de asemenea, slăbiciunea și neputința puterii centrale și a permis să se măscare marja de autonomie pe care și-a pot obține Republicile periferice. Pentru a-și parafraza pe Lenin, s-a trecut de la stadiul economismului în acela și naționalismului militant.

(în numărul viitor, parte a două a acestui studiu, Gorbaciovismul sau ultima tentativă de a salva sistemul)

Prezentare și traducere de
IOAN T. MORAR

RIINA JESMIN

Cele două parlamente ale Estoniei

În 1989 au fost organizate primele comitete cetățenesci care la început s-au ocupat doar de înregistrarea cetățenilor Republicii Estonia (1918-1940), a urmașilor lor și a celor de altă naționalitate, care optau însă pentru cetățenia estoniană. În Lituanie, unde situația este în genere mai clară, mai puțin complicată, aceeași operațiune s-a făcut prin intermediul instituțiilor legale. Terămăica (1,5 milioane locuitori), Estonia își are istoria marcată de ocupări străine: pînă în 1227 s-a effet sub germani, pînă în 1582-1583 a fost împărțită între Suedia, Polonia, Danemarca, pînă în 1629 a trecut din nou în suzezi de la cera și la lăstă (pînă în 1721) –

– 1917-1918 este lăuntrul de

bolșevic și Germania; Republica Estonia se proclama în 24 februarie 1918 – într-un scurt interval cînd (simbolic) armata rusă plecase, iar cea germană nu spăruse încă. Războiul de independență va mai dura însă pînă la 2 februarie 1920 cînd după tratatul de la Tartu, cu Rusia se fixează granițele Republicii Estonia, cu o existență de numai două decenii. Pactul Ribbentrop-Molotov peceleste și scăză Estonia care, înglobată în Imperiul sovietic, va cunoaște două mari valuri de deportări, terorism stalinist, industrializarea obligatorie nespecifică, trimitera tinerilor estonieni (ce și moldoveni, de altfel) ce și satisfăcesc stagiul militar în războiul din Afganistan etc.

Și cu toate acestea, dorința de recreare a Republicii Estonia devine, în lîmpîndul puterii sovietice, harta ei în cîtorile naționale (alb-albastru-neagră) – de la publicații pe T-shirt-uri, la 2 februarie '90 (ziua Independenței estoniene) sau locul nașterii pentru Esti Kongres (Congresul Estonian) în care, spre mirarea mea, sunt aleasă și eu

(între cei 5 deputați ai Insulei Kardla) deși politica este considerată o treabă bărbătinoasă. Cel mai votat deputat recomandă că cei aleși să fie cemeni cînăli și lipsiți de ambii politici. Electoratul este alcătuit din cetățenii (și urmașii) Republicii Estonia, estonieni din exil (există o puternică diasporă, mai ales în Suedia și Statele Unite) și candidații la cetățenia estoniană. Au fost deci aleși 464 deputați din Estonia, 35 din exil și 43 ai candidaților la cetățenie. Mai tîrziu au loc alegerile pentru Sovietul Suprem în care dreptul de vot îl au toți locuitorii adulzi ai Estoniei. Circa 40 de deputați sunt comuni ambelor parlamente, dar se va dovedi pe parcursul număr insuficient pentru o bună colaborare. Deocamdată partidele politice (multe, acum) ar fi fost mai conurate. În momentul alegerilor poate situația ar fi fost altă.

Relațiile celor două parlamente se înrăutățesc mai ales după ce Edgar Savisaar, liderul Frontului Popular (un om care nu admite altă opiniă decât ale lui, cu care deci se colaborează greu și care, mai grav încă, nu se poate deține prim-ministrul) este într-o combinație și energic și areată colțățile acesteia mai ales în Ianuarie, cînd reușește să înălțe amenințarea centralului (Moscova).

• Disputa dintre cele două parlamente

Congresul Estoniei susține „restituția în integrum” – refacerea Estoniei în granițele stabilește în Tratatul de la Tartu, deci și cu acele regiuni din nord-est și sud-est care au fost de mult luate de ruși, în care au rămas puțini estonieni și mult mai mulți cetățeni sovietici din întreg Imperiul. (Uneori mă gîndesc că înălțarea sa înlocuiește sănătății de orice. Mulți merg să lucreze în străinătate (în Finlanda, vara de pildă, estonieni, nu finlandezii, pot cîştiga o „avera” la cules de fragi) dar puțini se mai gîndesc că sănătății un popor atât de mic (1,5 milioane) și nu potem să ne permitem să ne risipim forțe fizice și spirituale. E o perioadă de deprese, se simte un anumit pessimism care în Lituanie nu există: să spăiem că, deși mai amenințăți, ei și-au păstrat mai mult entuziasm și mai multă speranță).

și și în locul Republicii Estonia ar vrea mai degrabă să facă o altă nouă – ceea ce ar presupune însă legalizarea tuturor crimelor înălțate (din 1940).

Mai există între cele două parlamente o dispută în privința cetățeniei, pe care Sovietul Suprem vrea să o acorde necondiționat și că mai ușor (40% din populația Estoniei sunt cetățeni sovietici din întreg Imperiul), chiar și celor care nu sunt de acord cu vîrful statut al unei Republii Estoniene independente.

În momentul referendumului, Congresul Estoniei a susținut că nu este nevoie de așa ceva și că dacă se va face referendum, dreptul de vot să-l aibă doar cetățenii estonieni. Inițial s-a hotărît deci să-l boicoteze, pe urmă au renunțat. Nu am mers cu entuziasmul să facă referendum, ci nu am să facă referendum, cu ultimele resturi de speranță. S-a mai încercat discuțarea lui la o petră ședință a Congresului (16 martie) dar deputații, în majoritate, au spus: ce rost are să mai vorbim de un lucru gata făcut?

În momentul de față poporul este obosit de amenințările Moscovei și de disputa dintre cele două parlamente. Și nici unul dintre parlamente nu mai poate lăsa efectiv. Sovietul Suprem discută abolirea penitenciarilor cu moerte, dar ignoră gravele probleme economice. Congresul a hotărît să acorde actele de identitate ale Republicii Estonia – care însă nu există, iar în jurul nostru este hoco, munca nu mai are valoare, pentru că banii se cîștigă nu prin muncă, ci prin bînăță. Ce să obțină valută convertible, camenișii sănătății de orice. Mulți merg să lucreze în străinătate (în Finlanda, vara de pildă, estonieni, nu finlandezii, pot cîștiga o „avera” la cules de fragi) dar puțini se mai gîndesc că sănătății un popor atât de mic (1,5 milioane) și nu potem să ne permitem să ne risipim forțe fizice și spirituale. E o perioadă de deprese, se simte un anumit pessimism care în Lituanie nu există: să spăiem că, deși mai amenințăți, ei și-au păstrat mai mult entuziasm și mai multă speranță.

Versiunea românească:
GABRIELA ADAMEȘTEANU

Relațiile viitoare cu România depind de continuitatea – respectiv discontinuitatea vechilor structuri

Con vorbire cu d-l Markus Meckel, membru al Bundestagului german, deputat al P.S.-D., fost ministru de externe al fostei R.D.G.

WILLIAM TOTOK: D-le Meckel, ați vizitat anul acesta deja de două ori România. O dată în februarie și ultima dată în mai, împreună cu o delegație NATO.

MARKUS MECKEL: Am fost la București cu o subcomisie a Pactului nord-atantic ce se ocupă de Europa răsăriteană. Pentru mine totul a fost puțin curios, mai ales la primirea de către ministru apărării, unde totul s-a desfășurat „în stil vechi” – mai ales că de date acesta am călătorit ca membru al subcomisiei NATO, după ce anul trecut în luna mai am mai participat ca ministru de externe la ședința comitetului politic al Tratatului de la Varsavia, organizată atunci la Moscova.

W.T.: Dintre reprezentanții guvernului și parlamentului român cu cine v-ați întâlnit?

M.M.: Delegația a discutat cu reprezentanții ai guvernului și ai parlamentului, fiind invitații săi în Camera Deputaților și în Senat, cu reprezentanții ai consiliului pentru probleme externe și ai apărării, cu ministru economiei și finanțelor, cu ministru de interne, cu șeful S.R.I.-ului și cu premierul Roman.

W.T.: Ce fel de probleme s-au abordat în cadrul discuțiilor cu premierul român?

M.M.: S-a insistat foarte pe larg asupra importanței serviciilor secrete, asupra S.R.I.-ului, în special, subliniindu-se necesitatea punerii sub control parlamentar a acestui organism. Deoarece S.R.I.-ul este un organism democratic nu voie să existe o discontinuitate între el și vecchia Securitate. S-a discutat, bineînțele, și despre problema minorităților naționale. Am pus o întrebare în acest sens, referindu-mă la noua Constituție. D-l Roman a jănit să precizeze că articolul referitor la interzicerea unor partide constituite pe baze etnice va fi eliminat din viitorul lege fundamentală. L-am întrebat și despre relația sa și cele ale Frontului cu Vatra Românească. D-l Roman a subliniat faptul că această organizație nu poate fi calificată drept extremistă sau naționalistă, ceea ce pe mine m-a căzut surpriză. Atunci cind l-a întâlnit pe liderul Votrei cu cîteva lăzi în urmă, a precizat d-l Roman, a fost impresionat de insistența cu care aceasta caută să întărească o reconciliere activă între naționalități. Drept exemplu pentru o acțiune discordantă cu principiile unei democrații am amintit cazul d-nei Smaranda Enache, demisă din postul de director al Teatrului de Păpuși din Tîrgu Mureș, fără ca premierul român să-mi fi dat vreun răspuns.

W.T.: S-a dezbatut problema naționalismului și cu ceilalți reprezentanți ai guvernului?

M.M.: Da. S-a discutat mai puțin despre Vatra Românească. Dar s-a insistat asupra necesității acordării de drepturi pentru minorități. În acest context, d-l Roman ne-a asigurat că maghiarii vor beneficia de o universitate cu limbă de predare maghiară. Dînsu și critică faptul că Ungaria a insistat prea mult asupra acestui punct litigios, iar nu reprezentanții minorității în cauză.

W.T.: Ați avut impresia că reprezentanții oficiali condesc că Vatra Românească drept o organizație irredentă, conform părerii premierului?

M.M.: În orice caz, am avut impresia că periodul crizării de către Vatra nu e receptat în dimensiunea pe care eu le atribui acestei organizații.

W.T.: Forumul Democrat al Germanilor din România și-a dezvoltat un proiect de lege privitor la drepturile minorităților. V-ați întâlnit și cu

parlamentarul german, Ingmar Bränsch. Ce părere are dinsu despre şancele adoptării acestei legi?

M.M.: Protectul a fost învins de parlamentul, potrivit uzanțelor. Dînsu speră că va avea loc și o dezbatere pe marginea proiectului respectiv. Însă, în ceea ce privește o adoptare, d-l Bränsch e mai degrabă sceptic. D-l Szöcs Géza, din partea UDMR-ului, mi-a declarat că organizația maghiarilor va redacta și va propune un alt proiect.

W.T.: Ați avut impresia că UDMR-ul nu este de acord cu proiectul germanilor?

M.M.: Exact această întrebare l-am pus-o și lui Szöcs Géza, pentru că eu consider proiectul germanilor ca ceva foarte bun. D-l Szöcs a avut obiectii referitoare la punctul privitor la învățămîntul în limba maternă. Cred că el îndorit ca în acest punct să se facă o referire expresă la Universitatea maghiară. Eu consider

W.T.: Cred că întîlnirea cu șeful S.R.I.-ului a fost una dintre cele mai interesante, mai ales dacă mă gîndesc la experiența dv. cu priilejul dizolvării fostei Securități est-germane...

M.M.: Designările discuția mi-a adus aminte de

mesele rotunde cu reprezentanții STASI, respectiv cu Serviciul pentru Siguranță Națională – cum a fost botezată poliția secretă sub Modrow. Pînă și problemele adoptate au fost identice. Delegația a dat foarte clar de înțeles că relațiile viitoare cu România vor depinde de continuitatea, respectiv discontinuitatea, vechilor structuri din cadrul S.R.I.-ului. S-a spus că democratizarea depinde și de așezarea S.R.I.-ului sub controlul parlamentar – ca și Occident, unde serviciul secret este supus și ministerului de interne. Funcțiile executive ale Serviciului secret trebuie să dispără el având atribuții legate doar strict de siguranță națională. În proiectul actual al legii siguranței există mai multe articole referitoare, printre altele, și la domeniul economic. Într-o democrație reală așa ceva nu are coacătu. Toate aceste puncte au fost expuse altă consiliului de apărare, ministriului de interne, cît și primului-ministrului și directorului S.R.I.

W.T.: Cum și-a prezentat d-l Virgil Măgureanu Serviciul secret?

M.M.: Am insistat asupra dosarelor Securității. Nu mi-a spus ce s-a întâmplat cu acestea. În orice caz, accesul la dosare pentru cetățeanul de rînd este imposibil. Ele există, dar nimănui nu le poate studia. În acest sens, nu există nici un proiect de lege. Șeful S.R.I.-ului a confirmat că circa 25% din fostii securiști fac parte acum din nouă serviciu, fiind vorbeni numai de experții care n-au deținut funcții politice în trecut. Sigur că a fost întrebăt ce s-a întâmplat cu ceilalii 75% la sută. și această întrebare a rămas fără răspuns.

W.T.: Deci, d-l Măgureanu n-a vrut să răspundă la întrebarea unde se află cel opără?

M.M.: Nu. Un membru al delegației din Portugalia a descris acțiunea de epurare a poliției secrete din jura sa și a relatat chiar despre judecători și condamnarea unor vinovăți din vechiul apără. Discontinuitatea acestui serviciu a avut în Portugalia prioritate absolută. Intenția delegației respectivă a fost să-l da de înțeles d-lui Măgureanu că o persoană care a lucrat pentru Securitatea ceaupsă și incompetență pentru a aplika un vîtor stat de drept și incapacitate de a înțelege un astfel de stat.

W.T.: Cum a privit S.R.I.-ul de către ministru de interne, d-l Ursu?

M.M.: D-l Ursu a spus doar că S.R.I.-ul nu e supus ministerului de Interne. Aft: Am putut constata, însă, că dințul cunoscute forțe binele problemele puse de el. Ardeș să construiască o nouă instituție democratică. L-am întrebat despre legislația comună, rămasă extrem de centralizată, și am expus directivelor Consiliului European referitoare la autonomia comună, pe care eu o consider deosebit de utilă pentru țările din Răsărit. Numai printr-o astfel de autonomie locală oamenii se pot familiariza cu instituțiile democratice, mai ales că în mai toate țările foste socialiste statul a fost considerat drept organism și rău.

W.T.: Cum s-a motivat intervenția minorilor din iunie trecut?

M.M.: S-au filcat doar trimiteri la cele două raporte, fără să se scoată în evidență diferențele dintre ele. Atacul asupra cartierelor de romi n-a fost abordat, dar s-a insistat asupra conviețuirii armonioase cu romii.

W.T.: Ministrul apărării s-a referit la evenimentele din Iugoslavia precum și la evoluția situației din Basarabia?

M.M.: Evenimentele din Iugoslavia vecină sunt urmările cu îngrăjorare crescîndă, mai ales că factorul de stabilitate de acolo este important pentru România. Referitor la Moldova sovietică s-a subliniat că aceasta este o parte a României, făcîndu-se comparația între cele două state germane. România de acolo, ni s-a spus, trebuie să decidă dacă vor să se desprindă de Uniunea Sovietică sau nu. Nimeni nu va împiedica să revină, dacă o doresc, la „patria mame”.

W.T.: Opoziția a criticat tratatul de prietenie româno-sovietic, semnat recent de către Iliescu și Gorbačiov...

M.M.: Ni s-a spus că tratatul nu împinge România într-un fel de legătură împovărtătoare. Tratatul, totodată, nu are nici o clauză care ar împiedica NATO să întrețină legături cu România; nu-i vorba de vreun tratat agresiv.

W.T.: Ce i-au reproșat social-democraților acuzații cu sindicatul „Frâja” lui Sergiu Cunescu, șeful P.S.D.R., după ce au părăsit partidul acestuia?

M.M.: As dorit să citez argumentele ambelor tabere. Cu cîte doresc să londeze împroună cu „Frâja” un nou partid social-democrat îl reproșez lui Cunescu atitudinea promotoră, lipsă unei democrații interne de partid și refuzul acestuia de a spune un nou ziar. D-l Cunescu le reproșeză fraționășilor că ei părăsesc partidul fiindcă n-au fost aleși în conducerea formației la congresul din martie.

W.T.: V-a rugă să rezumați și întrebările cu reprezentanții Alianței Civice, adică cu d-na Smeranda Enache și cu d-nii Gabriel Andreescu și Nicolae Manolescu.

M.M.: Acum se elaborază statutul și programul viitorului partid „Alianța Civica”, cîștig un program economic, ceea ce este deosebit de important. Cred că devoizia de a crea un astfel de partid este foarte bună, dar și asumarea răspunderii ce descurge dintr-o astfel de hotărîre.

W.T.: Cărei formații politice i-ați acordat cel mai mare credit politic în momentul de față?

M.M.: N-aș vrea să dau vreun exemplu concret. Cu siguranță, se vor înregistra și în viitor deplasări pe scena politică. În cadrul partidelor tradiționale lucrează foarte multe personalități absolut sincere. Mă gîndesc, de pildă, la d-l Cunescu. Care va fi soarta partidului său după ce P.S.D.R., rămîne de vîzut. Sper că și partidul Alianța Civica se va dovedi o formă de credibilitate. Mizez și pe Mișcarea Ecologică și pe Partidul Ecologist. Referitor la Front, mi-e greu să-l definesc direcție, care a rămas obscură. Poate se-îndreaptă mai mult spre Vatra Românească, pentru a recupera evenimentele votului din acestă tabără, poate se va-îndrepta spre partidele tradiționale – cîteva. Frontul a autodenominit drept social-democrat, ceea ce eu privesc cu mult scepticism. În cadrul Internaționalul socialist se manifestă rezerve față de tendințele din Front. Sper că în acest climat de polarizare vizibilă, partidele cu adeverat democratice vor avea o șansă să ajungă la putere, pentru că numai ele pot garanta României un viitor democratic.

Berlin, 22 mai 1991
(Difuzat de RFE)

Interviu consemnat de WILLIAM TOTOK

